

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV DĚJIN UMĚNÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

POUTNÍ AREÁL KLOKOTY

Vedoucí práce: prof. PhDr. Petr Fidler
Autor práce: Hana Jirků
Studijní obor: Dějiny umění
Ročník: 3

2012

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 18. 5. 2012

.....

Chtěla bych poděkovat všem, kteří mi byli při psaní této práce nápomocní. Za jejich laskavé zodpovídání všech mých dotazů. Především prof. PhDr. Petru Fidlerovi za odborné a cenné rady. Můj dík patří také všem pracovnícím státního okresního archivu v Táboře, státního archivu v Českém Krumlově, studovny a oddělení archivních fondů NPÚ v ČB a pracovníkům Biskupství českobudějovického. V neposlední řadě patří také můj dík doc. PhDr. Marii Ryantové, CSc. za pomoc s latinskými texty a Mgr. Haně Koukalové z Římskokatolické farnosti v Klokotech.

Anotace

Hana Jirků

Poutní areál Klokoty

Tato práce se zabývá poutním areálem Klokoty. Součástí areálu je kostel Nanebevzetí Panny Marie, kaplička nad pramenem Dobré Vody a křížová cesta se čtrnácti zastaveními.

V úvodu práce se zabývám historií obce Klokoty, která je dnes součástí města Tábora. Hlavní část práce věnuji stavební historii, dnešní podobě a mobiliáři kostela a ambitům. Jedna z kapitol je věnována obrazu Panny Marie na hlavním oltáři. Jedná se o ikonografický typ Panny Marie Klasové. V další části práce se zmiňuji o nedaleké kapli nad studánkou u Dobré Vody a o cyklu 14 zastavení křížové cesty, která vede od kostela k té to kapli. Poslední část se zaměřuje na vznik poutních míst, význam poutí a jejich tradice.

Vedoucí práce: prof. PhDr. Petr Fidler

ANNOTATION

Hana Jirků

Pilgrimage Premises in Klokoty

This work deals with pilgrimage complex Klokoty. The premises include the Church of the Assumption of the Virgin Mary, Chapel over the Good Water Spring and Calvary with fourteen Stations of the Cross.

In the introduction I deal with the history of the village Klokoty, which is now part of the town of Tábor. In the main part I focus on the building's history, its present form and furnishings of the church. One chapter is devoted to the picture of the Virgin Mary on the major altar. This is the iconographic type of the Virgin Mary Ears. In the next section I mention the near Chapel over the spring Good water and the Calvary 14 will Stations of the Cross that leads from the church to the chapel. The last part focuses on the origin of the places of pilgrimage, the importance of pilgrimages and their traditions.

Supervisor: prof. PhDr. Petr Fidler

Obsah

1. Úvodní slovo.....	8
2. Poutní areál Klokoty	9
2.1 Historie obce Klokoty	9
2.2 Stavební historie poutního areálu Klokoty.....	9
2.3. Popis kostela a přílehlých staveb	13
2.4. Interiér kostela Nanebevzetí Panny Marie	13
2.4.1. Chránové lavice	14
2.4.2. Oltář svaté Barbory.....	15
2.4.3. Oltář svaté Doroty	15
2.4.4. Kazatelna	15
2.4.5. Krypta	16
2.4.6. Kaple sv. Václava.....	16
2.4.7. Kaple sv. Josefa	19
2.4.8. Okna	20
2.5. Presbytář.....	21
2.5.1. Oltář	22
2.6. Fasády	23
3. Obraz na hlavním oltáři	24
3.1. Panna Maria Klasová (ikon. typ)	24
3.2. Panna Maria Klokotská	25
3.2.1. Historie obrazu Panny Marie Klokotské	25
3.2.2. Popis obrazu	26
4. Ambity	26
4.1. Cyklus lunetových obrazů.....	28
4.1.2. Popis lunetových obrazů.....	29
4.2. Nárožní kaple	31
4.2.1. Kaple Panny Marie Růžencové	31
4.2.2. Kaple svaté Anny	31
4.2.3. Kaple svatého Vojtěcha	31
4.2.4. Kaple svatého Vavřince.....	32
4.2.5. Kaple svatého Jana Nepomuckého	32
5. Kaple nad pramenem Dobré vody v Klokotech.....	32

5.1. Zastavení křížové cesty	33
6. Poutě, historie, tradice	33
6.1. Mariánská úcta	36
6.2. Votivní dary	37
7. Popis plánů barokní přestavby kostela v Klokotech	38
8. Závěr	41
9. Literatura a prameny	42
9.3. Internetové zdroje.....	44
10. Seznam vyobrazení	45
10. 1.Obrazová příloha.....	49

1. Úvodní slovo

Tématem mé bakalářské práce je Poutní areál Klokoty. Stavba dnešního kostela zasvěceného Panně Marii vznikala kolem roku 1700. Součástí areálu jsou čtyři nárožní kaple. Toto téma jsem si vybrala, protože považuji Klokoty za důležitou součást barokní architektury v jižních Čechách. Významná je i poutní tradice přetrvávající do současnosti.

V úvodu práce se zabývám historií obce Klokoty, která je dnes součástí města Tábora. V hlavní části práce se věnuji historii, architektonickým prvkům a mobiliáři kostela. Jedna z kapitol je věnována obrazu Panny Marie na hlavním oltáři. Jedná se o ikonografický typ Panny Marie Klasové. V další části práce se zmiňuji o nedaleké kapli nad studánkou u Dobré Vody a o cyklu 14 zastavení křížové cesty, která vede od kostela k této kapli. V poslední části se zaměřuji na vznik poutních míst, význam poutí a jejich tradice. V práci vycházím z dostupné starší i současné literatury, archivních pramenů, dokumentace NPÚ v Českých Budějovicích (dokumentace oprav, restaurátorské zprávy apod.) a vlastního studia objektu. Kromě kompilace dat a popisu kostela se zaměřuji na uvedení souvislostí. Cílem mé práce je osvětlit historii a charakteristiku kostela. Přiblížit historii poutí a poutních tradic.

2. Poutní areál Klokoty

2.1 Historie obce Klokoty

Klokoty se nacházejí západně asi 2 km od Tábora nad pravým břehem řeky Lužnice. Jsou jedním z nejstarších poutních míst v českobudějovické diecézi. V dnešní době jsou součástí města Tábor. Dříve však bývaly samostatnou obcí. Od města je odděluje Tisemnický potok vytékající z vodní nádrže Jordán. Z centra města sem mohou poutníci přicházet alejí s křížovou cestou. Kostel zasvěcený Panně Marii, který se zde nachází, tvoří výraznou dominantu. Již z velké dálky jsou viditelné cibulové bání střech kostela a nárožních kaplí. Dnes barokní kostel obklopený ambity s nárožními kaplemi, byl postaven na místě staršího kostela. V pramenech je jako první majitel zmiňován Vítek z Klokot¹ patřící k vedlejší větvi pánů z Ústí. Byl tu již v roce 1220. Přibližně v polovině 13. století byly Klokoty, majetek pánů z Rožmberka, přičleněny k panství přiběnickému. Během 14. století byly Klokoty početnou a zámožnou vesnicí.² Za husitské revoluce byly dobyty a zabrány husity ze Sezimova Ústí. Tvrz, která tu dříve stávala (existovala pravděpodobně od 13. století do 20. let 15. st.), byla vypálena a později již nebyla obnovena. O jejím umístění se stále vedou spory.³

2.2 Stavební historie poutního areálu Klokoty

Poutní areál Klokoty je výraznou a významnou památkou jak z architektonického tak z urbanistického hlediska. Věřící sem přicházeli již v předhusitské době. Komplex barokních staveb je položený na půdorysu nepravidelného lichoběžníku. Počátky kostela však sahají až do 13. století, kdy sloužil jako farní. Původní gotický kostel byl poničen během husitských válek. Roku 1421 zde Jan Žižka nechal upálit Petra Kaniše a členy hnutí adamiťů. Kostel byl částečně opraven (1440), ale brzy přestal svou kapacitou vyhovovat. Jeho slávu způsobil mariánský obraz zachráněný právě při poničení husity v letech 1420-1421.⁴ Tento obraz je opředen pověstí o zjevení se Panny Marie klokotským pastevcům dobytka. Starší středověký kostel, poničený husity byl po roce 1520 přestavěn⁵. Jeho podobu zachytila anonymní kresba z roku 1700, publikovaná A. Podlahou.⁶ [1] Kostel byl patrně jednolodní

¹ Juřík Pavel, Jihočeské dominium, Praha, 2008, s. 39: „*Vítek z Klokot byl předek pánů z Třeboně, Landštejna a Lomnice - erb stříbrná růže v červeném poli.*“

² Boháč Zdeněk, Poutní místa v Čechách, Praha, 1995, s. 162

³ Svoboda Ladislav a kolekt., Encyklopedie českých tvrzí II., Praha, 2000, s. 289

⁴ Vlček Pavel - Sommera Petr - Dušan Folfýn, Encyklopedie českých klášterů, Praha, 1998, s. 658

⁵ Štajnochr Vítězslav, Panna Maria divotvůrkyně, Uherské Hradiště, 2000, s. 223

⁶ Podlaha Antonín, Drobné příspěvky, Památky archeologické XXVIII, 1916, s. 58

s vysokou valbovou střechou a sanktusníkem. Vstup do kostela, s předsíní pod atikovým nástavcem s trojúhelníkovým tympanonem a volutovými křídly zachytila kresba na severní straně lodě. Na východní straně ke kostelu přiléhala sakristie-centrální stavbička na neobvyklém půdoryse šestiúhelníka se zvoničkou. Fasády kostela byly hladké, bez členění. Stěny sakristie s kruhovými okny členily lizénové rámy. Sakristie měla dva vstupy a patrně v ní byl původně uložen milostný obraz P. Marie Klokotské.

V letech 1648 - 1672 kostel spravovali premonstráti ze želivského kláštera. V roce 1679 Klokoty koupil benediktýnský⁷ prelát španělského původu P. Didacus a Convero. Začal plánovat přestavbu kostela ve spolupráci s tábořským děkanem Jiřím Josefem Winklerem.⁸ Pro stavební dějiny klokotského poutního kostela jsou významné i další plány publikované A. Podlahou. Podlaha zjistil, že byly předloženy pražské konzistoři v roce 1700 jako podklad pro stavební povolení nového kostela. 26. 1. 1704 sděloval Winkler konzistoři, že na kostele se pracuje už tři roky. Byla hotová loď s dvěma bočními kaplemi a klenba kostela vyzdobena štukem a malbami. Winkler hodlal vyzdobit jednu z bočních kaplí a umístit v ní provizorně mariánský milostný obraz. Oznamoval, že je nutno zbořit starý presbytář s šestihrannou sakristií [2,3] a na jejich místě vystavět nový prostornější chór. Zároveň žádal konzistoř o povolení zbořit starý karner na východní straně, který je stejně na spadnutí a nahradit ho novým na západní straně hřbitova.⁹ Mezi plány předloženými konzistoři v roce 1700 je i nárys a půdorys plánované novostavby kostela. Kostel měl mít sálovou dispozici a rozšíření dvojicí kaplí mu propůjčovalo půdorys latinského kříže.¹⁰ [4] Hluboký chór měl na venek polygonální, v interiéru segmentový závěr. Fasády novostavby měli členit

⁷ Vlček Pavel - Sommera Petr - Dušan Folfýn, Encyklopedie českých klášterů, Praha, 1998, s. 108-110: Benediktini – Řád byl založen svatým Benediktem z Nursie (asi 480- asi 547). Byl založen na principech společného řeholního života. Benedikt formuloval zásady soužití komunity v řeholí, která obsahuje 73 článků a ustanovení o všech oblastech mnišského života. Benediktini jsou všichni mniši a jeptišky, kláštery a observance, které dodržují ustanovení Benediktovy řehole. V dnešním smyslu slova Benediktiny nejsou zahrnuty řády, které se na základě Benediktovy řehole změnili v samostatné instituce. Jsou to například cisterciáci, kartuziáni, cestini. K rozkvětu benediktinských klášterů ve střední Evropě došlo v 17. a 18. století. Ekonomická prosperita ovlivnila nákladné přestavby klášterních areálů. V té době se také rozvíjela vědecká a kulturní činnost, benediktinské školství, pastorační, misijní a charitativní činnost. Josefínské reformy 80. let 18. století ukončily toto období v rakouských zemích a v ostatních částech Evropy to byla sekularizace začátku 19. století.

⁸ Vlček Pavel - Sommera Petr - Dušan Folfýn, Encyklopedie českých klášterů, Praha, 1998, s. 658

⁹ Podlaha Antonín, Drobné příspěvky k Soupisu, Památky archeologické XXVIII, 1916, s. 57

¹⁰ Podlaha Antonín, Drobné příspěvky k Soupisu, Památky archeologické XXVIII, 1916, s. 60

lizénové rámce. Průčelí s dvěma nikami, kruhovým oknem nad portálem zakončeným rovným překladem pod segmentovým štítem, bylo zakončeno atikou s volutovými křídly a plamenými vázami a křížem nad segmentovým tympanonem. Atiku s pravoúhlým oknem svíraly pilastry.¹¹ [5] Kolem roku 1701 došlo ke změně konceptu, který je rovněž doložen plány.¹² Podle této plánové dokumentace byl raně barokní projekt proveden pouze do výšky korunní římsy staré sakristie, v rozsahu dvou okenních os na západní části loď.¹³ [6] Po r. 1702 dochází k nové fázi v plánování, podle které měla být změněna silueta střechy kupolovými nástavci.¹⁴ Presbytář měl být rozšířen sakristiemi [7] a nad milostným obrazem měla být vztyčena kupole s lucernou.¹⁵ Součástí nového projektu jsou i podstatné zásahy do architektonického instrumentáře klokoťského kostela, především forem oken. Stavbu vedl, nám neznámý, stavitel z Ratibořských Hor.¹⁶ Zachované plány můžeme datovat, podle doprovodných dopisů, do let 1702 až 1710. Jsou anonymní a určit jejich autora se nepodařilo. Dopisy adresované Janu Kristiánovi z Eggenberka¹⁷ od tábořského děkana Jiřího Josefa Winklera, doplňují údaje poskytnuté konzistoři. Jsou uloženy ve státním archivu v Českém Krumlově. Součástí korespondence byly plány dokumentující postup stavby.¹⁸ Kníže Jan Kristián Eggenberk, majitel chýnovského panství přispíval na stavbu dodávkami vápna.¹⁹ „*V dopise z 24. prosince 1703 tábořský děkan svému patronovi hlásí, že obě boční kaple byly tento rok vystavěny, zklenuty a pokryty měděnými věžemi z bílého plechu a skleněná okna opatřena železnými mřížemi. Na poděkování, že kníže Eggenberk přispíval po léta dodávkami vápna, dá tábořský děkan umístit knížecí znak nad epištolní kaplí, jak ukazuje náčrt*“.²⁰

V roce 1705 odjel P. Didacus a Convero do Vídně, stavba a správa byla svěřena benediktýnům z rakouského Melku. Kostelními účty 1703 až 1705 je zde doložen zednický mistr Jiří Beránek se svými tovaryši. Za štukatéřské dílo byl odměněn Jan

¹¹ Podlaha Antonín, Drobné příspěvky, Památky archeologické XXVIII, 1916, obr. 19

¹² Naňková Věra, Drobná zjištění k českému baroknímu umění, Umění XVII, s. 617

¹³ SA ČK vrchní úřad konvolut II. E 3 Ka 2v

¹⁴ Naňková Věra, Drobná zjištění k českému baroknímu umění, Umění XVII, s. 617

¹⁵ Podlaha Antonín, Drobné příspěvky, Památky archeologické XXVIII, 1916, 57

¹⁶ Vlček Pavel - Sommera Petr - Dušan Folfýn, Encyklopedie českých klášterů, Praha, 1998, s. 658

¹⁷ Pavel Juřík, Jihočeské dominium, Praha, 2008, s. 116-117: „*Jan Kristián kníže z Eggenbergu (1641-1710), poslední příslušník rodu Eggenbergů v Čechách, syn knížete Jana Antonína. 1666 se ve Vídni oženil s Marií Ernestinou Schwarzenbergovou. Nejprve se knížecí pár usídlil ve Vídni a poté si za svůj domov zvolili Český Krumlov.*“

¹⁸ Naňková Věra, Drobná zjištění k českému baroknímu umění, Umění XVII, s. 616

¹⁹ Vlček Pavel - Sommera Petr - Dušan Folfýn, Encyklopedie českých klášterů, Praha, 1998, s. 658

²⁰ Naňková Věra, Drobná zjištění k českému baroknímu umění, Umění XVII, s. 617

Kykinwais.²¹ Presbytář byl vystavěn 1708.²² V dopise z 20. srpna roku 1710 se mluví o postavení kostela včetně kupole v presbytáři, v kapli svatého Josefa na evangelijní straně, vyzdvižení obvodní zdi a vstupní brány do kostelního dvora²³.

Deset let od započetí stavby (1700-1710) byl tedy kostel dokončen, včetně zaklenutí presbyteria kupolí. [8] Nárožní kaple vznikly v krátkém časovém rozmezí - 1722 kaple sv. Vavřince, 1724 kaple sv. Jana Nepomuckého, 1728 kaple Panny Marie Růžencové, 1726-30 sv. Vojtěcha, 1730 sv. Anny.²⁴ [9] Stavba probíhala přibližně do roku 1743, kdy došlo k uzavření ambitů a stavbě rezidence. „*Poslední dochovaná zpráva je z 26. října roku 1743 a týká se opět odběru vápna z chýnovského panství. Protože vápna nebude použito přímo pro kostel, nýbrž ke křížové chodbě, v jejíchž čtyřech rozích se nacházejí kaple, bude knížecí znak Schwarzenberský umístěn buď na oltář, nebo při vchodu.*“²⁵ Ve stejnou dobu byl hlavní oltář vyměněn za stříbrný.²⁶

V roce 1744 pruští vojáci poškodili kostel a došlo tak k některým úpravám. Asi v polovině 18. století byl areál prodán tábořské obci. V rezidenci byla zřízena škola (1816). Poté v roce 1934 přišli do Klokot bratři z kongregace těšitelů Božího Srdce z Gethseman. Sloužily zde až do roku 1950, kdy byly vyhnány. Krátce se zde opět objevují v letech 1990-1991. 1. prosince 1994 správu převzala kongregace oblátů²⁷ Neposkvrněného početí Panny Marie. Z kongregace Nejsvětějšího Spasitele sem ještě přišli tři sestry v roce 1999. Celý areál se stal významným poutním místem. Papežský nuncius Giovanni Coppa navštívil Klokoty v roce 1992 a kardinál Bernardin Gantin v roce 1996. I dnes se zde v srpnu koná každoročně pout²⁸.

²¹ Naňková Věra, Drobná zjištění k českému baroknímu umění, Umění XVII, s. 617

²² Ema Sedláčková, Klokoty u Tábora, Praha, 1940, nestr.

²³ Naňková Věra, Drobná zjištění k českému baroknímu umění, Umění XVII, s. 617

²⁴ Ema Sedláčková, Klokoty u Tábora, Praha, 1940, nestr.

²⁵ Naňková Věra, Drobná zjištění k českému baroknímu umění, Umění XVII, s. 617

²⁶ Šotek Ladislav, Mariánské poutní místo Klokoty u Tábora, Tábor, 1996, nestr.

²⁷ Vlček Pavel - Sommera Petr - Dušan Folfýn, Encyklopedie českých klášterů, Praha, 1998, s. 146-147: Obláti – Kongregace oblátů Neposkvrněného Početí P. Marie byla založená pro misijní účely a duchovní správu roku 1816 v Aix. Založil jí Charles Joseph Eugen de Mazenod, ke konání misii mezi chudým městským a venkovským obyvatelstvem. V Čechách vznikl první konvent kongregace ve Vansdorfu u P. Marie Pomocné (1911)

²⁸ Černý Jiří, Poutní místa jižních Čech, České Budějovice, 2006, s. 104-106

2.3. Popis kostela a přilehlých staveb

Kostel Nanebevzetí Panny Marie má půdorys dvojrámenného kříže. Je obklopen ambity na půdorysu nepravidelného pětiúhelníku se čtyřmi nárožními kaplemi a s rezidencí. Kostel je jednolodní s polygonálně uzavřeným presbytářem. Po stranách lodi jsou dvě trojboce uzavřené kaple, na každé straně jedna. [10] Tyto kaple jsou zaklenuty valenou klenbou na rozdíl od lodí, která je plochostropá s bohatou štukovou výzdobou stejně tak jako zbytek kostela. Typické panorama klokotského kostela vytvářejí cibulové střechy zakončené lucernami viditelné z velké dálky. [11] V celém areálu je deset věžiček a deset zvonů. Nejstarší zvon je z roku 1407. Zdobí jej nápis psaný gotickou minuskulí. Další zvon pochází z druhé poloviny 16. století (1561). Zbýlých osm zvonů bylo doplněno ve 20. století (1980) zvonařem Manouškem ze Zbraslavi. Zvony jsou zdobeny figurálními reliéfy, ornamenty a nápisy.²⁹

Ke kostelu vede lipová alej s první částí křížové cesty [12], jenž pokračuje podél hřbitovní zdi ke kapli nad pramenem Dobré Vody (1730). [13] Jedná se o čtrnáct kamenných zastavení křížové cesty z poloviny 19. století.³⁰

2.4. Interiér kostela Nanebevzetí Panny Marie

Interiéry jsou bohatě zdobeny štukovou výzdobou a malovanými medailony. Objevují se zde arabesky akantů, andílci, medailony s malovanými výplněmi. Boční kaple a presbytář jsou zdůrazněny světlem pronikajícím okny a lucernami kupolí. Zbývající části kostela jsou v mírném příšeří. Vzniká tu tak zajímavá hra světla a stínu. Typický prvek barokní architektury.[14]

Strop lodi je rovný, ve střední části zdoben malbou od V. Bartůňka z roku 1892. Tři štukové kartuše rámuji výjevy ze života Panny Marie. Prostřední největší zobrazuje Nanebevzetí Panny Marie. Další dva obrazy zachycují Zvěstování P. M. a Navštívení P. M. Postraní malby medailonů zachycují biblické výjevy a texty.³¹ Malby doplňuje nízký reliéf akantových rozvilin a ovocných festonů s rokajemi, páska a plastické postavy andílků. Štuk je jemnější a řidší než štuk v presbytáři nebo bočních kaplích. [15]

²⁹ Hlušíčková Hana a kol., Technické památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku II. díl, s. 235

³⁰ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, evidenční list nemovitě kult. Památky čUSKP 06651, kostel Nanebevzetí Panny Marie

³¹ Šotek Ladislav, Mariánské poutní místo Klokoty u Tábora, Tábor, 1996, nestr.

Hlavní oltář je ze zlaceného stříbra s obrazem Panny Marie Klasové, zde nazývané Panny Marie Klokotské. Ta je doprovázena dvěma anděly s některými atributy Panny Marie Assumpty. Oltář vytvořil roku 1743 pražský zlatník František Josef Seitz³² na pokyn tábořských děkanů Karla Nováka a Pavla Klášterského z Rosengartenu. Před vítězným obloukem se nacházejí oltáře sv. Barbory a sv. Doroty. Oba oltáře byly vytvořeny mezi lety 1720-1730. Boční kaple jsou zasvěcené sv. Josefovi a sv. Václavovi. Vznikly mezi lety 1712-1714. Na oltáři sv. Josefa je umístěn původní obraz, zatímco obraz sv. Václava je novější (1860).³³

Cyklus obrazů křížové cesty pochází z 19. století. Je rozmístěn na stěnách lodi a kaplí. Jedná se o čtrnáct obrazů zachycující pašijové scény. Výjev orámovaný tenkým zlatým rámem je umístěn na dřevěné desce. Pod malbou je vždy umístěn nápis označující námět. Jednotlivé obrazy jsou označeny římskými číslicemi.[16]

V západní části kostela stojí na dvou pilířích kruchta z roku 1702. Střední nejširší oblouk je stlačený, postraní dva oblouky jsou polokruhové. Kůr je jednoduchý členěný pouze vodorovnými a svislými lizénami. Podklenutý je valenou klenbou. Na kruchtě jsou vyřezávané varhany. Původní varhany pocházely z let 1720 – 1730. Ty byly několikrát vyměněny. Dnešní varhany jsou zdobené zlaceným akantovým ornamentem, florálními festony a postavami andělů troubícími na trubky.³⁴ [17]

2.4.1. Chrámové lavice

Vyřezávané čela chrámových lavic s akantovým ornamentem odkazují do slohové fáze po roce 1700. Ema Sedláčková je bez udání pramene datuje do pozdější doby 1720.³⁵ Lavice z tmavě lakovaného dřeva zdobí jemně vyřezávaný plastický ornament. [18]

³² Poche Emanuel a kol., Encyklopedie českého výtvarného umění, Praha, 1975, s. 452-453: *F. J. Seitz pochází z umělecké rodiny zlatníků. Rodina působila v Praze na Starém městě a na Malé Straně. F. J. Seitz je původem z Kostnice, od r. 1738 je pražským zlatníkem. Kromě oltáře v Klokotech vytvořil také dva relikviáře ve tvaru rukou v pokladu sv. Víta v roce 1748. Do rodiny Seitzu patří také Jan Seitz a Jan Jiří Vilém Seitz. Práce všech tří členů rodiny se vyznačuje technickou dokonalostí provedení a slohovou jistotou, s níž vlastní invenci i podle dodaných návrhů ovládali všechny finisy rokoka. Poche Emanuel, Umělecká řemesla pozdního baroka a rokoka v Čechách, in: Dějiny českého výtvarného umění II/2, Praha, 1989, s. 821: U nás patřil k nejlepším v lití a tepání zlatnické plastiky. Byl i klenotníkem. K jeho dílům patří např. andělé okolo tabernáku svatohorského oltáře (1746), monstrance pro Týnský chrám (1740).*

³³ Šotek Ladislav, Mariánské poutní místo Klokoty u Tábora, Tábor, 1996, nestr.

³⁴ Šotek Ladislav, Mariánské poutní místo Klokoty u Tábora, Tábor, 1996, nestr.

³⁵ Ema Sedláčková, Klokoty u Tábora, Praha, 1940, nestr.

2.4.2. Oltář svaté Barbory

Na barokním oltáři je umístěn obraz světice z roku 1772. Byl obnoven roku 1892.³⁶ Sv. Barbora je zachycena v okamžiku stětí hlavy. Podle legendy byla potrestána za svoji víru v křesťanství. Anděl klečící před ní drží kalich s hostií, atributy sv. Barbory. Soška, již drží muž v levé části obrazu, znázorňuje otce světice. V pozadí je průhled do krajiny s věží, ve které byla sv. Barbora uvězněna. Autor obrazu mi je neznámý. Obraz rámuje tordované sloupky s pozlacenou hlavicí a patkou. Predela je hladká nezdobená. V nástavci je zobrazen sv. Petr v oválném medailonu. Oltář je barevně zpracován jako ostatní oltáře a kazatelna. Šedo zelená barva připomíná mramor. V baroku byl kladen důraz na smysly diváka, a proto bylo obvyklé, že materiály se upravovaly tak, aby připomínaly drahé kameny a kovy. [19]

2.4.3. Oltář svaté Doroty

Oltář byl obnoven roku 1866. Je dřevěný polychromovaný. Ústředním motivem je obraz světice rámovaný tordovanými sloupky se zlacenou akantovou hlavicí. Sv. Dorota se zaslíbila bohu a odmítla bohatého ženicha. Byla nucena k odvolání své víry a pro neuposlechnutí měla být popravena. Cestou na popraviště se její víře vysmíval muž, jménem Teofil. Žádal ji o posláni květin z nebeské zahrady. Před sv. Dorotou se zjevil chlapec s květinami. Když Teofil uviděl rozkvetlé květiny v zimě, obrátil se na víru. Obraz zachycuje právě tento okamžik. Sv. Dorota přebírá květiny od chlapce a ukazuje na Teofila stojícího za ní. Oltář se svou formou velmi podobá protějším oltáři svaté Barbory. V nástavci je zobrazen sv. Pavel. Oltář ozdobují dvě sošky andílků. Ti drží v rukou předměty připomínající hrozny. Odkaz na eucharistii. Oltář vznikl za finanční pomoci hraběnky Magazzi.³⁷ [20,21]

2.4.4. Kazatelna

Dřevěná kazatelna je bohatě zdobená vyřezávanými, zlacenými, dekorativními prvky. Bočnice schodiště je zdobená obdélnými lichoběžnými výplněmi z akantových rozvilin. Ty se prohýbají ve tvaru písmen „S“ a „C“. Zábradlí tvoří profilovaná římsa. Poprsí kazatelny je konkávně a konvexně klenuté. Střed tvoří velký zlacený šit s reliéfem. Obklopují ho listy akantu a rokajové ornamenty. Nad reliéfem je naznačena stříbrná draperie. Ambonu dekorují zlacené ornamenty akantových rozvilin. Stříška kazatelny připomíná řasenou draperii. Je propracovaná do drobných detailů. Zlaté

³⁶ Ema Sedláčková, Klokoty u Tábora, Praha, 1940, nestr.

³⁷ Ema Sedláčková, Klokoty u Tábora, Praha, 1940, nestr.

střapce dekorují stříbrný lem. Společně se záhyby vytvářejí dojem látky. Na vrcholu stříšky je umístěno sousoší andělů. Nepřirozené polohy těla, rozpažené ruce, bohatá, nápadná draperie. Tyto prvky vyjadřují barokní dynamiku a dramatičnost. Sochy jsou doplněné oblak a zlatými paprsky symbolizující nebesa. Ve spodní části stříšky je holubice, symbol Ducha svatého obklopená též zlatými paprsky. Na stěně řečniště je umístěn nízký reliéf Panny Marie Immaculata. Celý výjev rámuje zlacená kartuše. Kazatelnu dotvářejí sochy andílků držící kříž, kotvu a srdce. Symboly Teologických ctností - Víry (Fides), Naděje (Spes) a Lásky (Caritas)³⁸. [22, 23] Kazatelna pochází z roku 1720. Byla opravena 1867.³⁹

2.4.5. Krypta⁴⁰

Přibližně uprostřed kostela [24] leží žulový náhrobní kámen s dobře čitelným nápisem a datem 1746. [25] Nápis nás informuje o uložení bohatých tábořských měšťanů (donátorů kostela). O tom, že se pod kostelem nachází hrobka, se vědělo již dávno. Nedostatek pramenů však nedovolil přesné určení místa ani jejích rozměrů. Teprve nedestruktivní průzkum dokázal určit její poměrně velké rozměry půdorysu 4.60m x 3.73m. Při průzkumu bylo zjištěno, že hrobka má neporušenou statiku a není zatopena spodní vodou. Do krypty se vstupuje po cihlovém schodišti, které zakrývá onen žulový náhrobek. Krypta je zaklenuta křížovou klenbou. Uvnitř se nachází velké množství dřevěných rakví. Ty jsou zdobené malbami s vyřezávanými detaily. Jsou tu i dvě dětské rakve s malovanými kříži na čele. Nejbohatší rakev leží v jihozápadním rohu. Na bocích i v čele má malované bílé lebky se zkříženými hnáty. Nebožtíci jsou orientováni hlavou na západ. Některé rakve jsou rozpadlé. Daly se tak nasnímat látkové přikrovy a zbytky oděvů. Hrobka byla vystavěna v několika stavebních fázích.

2.4.6. Kaple sv. Václava

Jižní boční kaple zasvěcená sv. Václavovi je zaklenuta kupolí. Jejím donátorem byl Jan Kristián I.⁴¹ z Eggenberka⁴². Prosvětlují ji čtyři okna. Tři jsou vitrážová

³⁸ Royt Jan, Slovník biblické ikonografie, Praha, 2007, s. 60

³⁹ Šotek Ladislav, Mariánské poutní místo Klokoty u Tábora, Tábor, 1996, nestr.

⁴⁰ Informace v tomto odstavci byly použity z <http://www.hrobky.info/view.php?cislocianku=2009010002> (staženo 28.3 2012)

⁴¹ Juřík Pavel, Jihočeské dominium, Praha, 2008, s. 116-118: Druhé dítě a prvorozený syn Jana Antonína z Eggenbergu. Studoval na jezuitské univerzitě ve Štýrském Hradci. Bratr Jan Seyfried. Manželka Marie Ernestina rozená Schwarzenbergová. Spolu s ní sídlí v Českém Krumlově. Jan Kristián měl význačné

s postavami světců. Středový bod tvoří sloupový oltář. Oltářní obraz zachycuje sv. Václava utěšujícího sirotky. Sv. Václav oděn v červeném plášti s hermelínem a knížecí čapkou utěšuje dvě děti plačící nad hrobem. Vlevo je klečící muž v zeleném rouchu. Nad ním z nebes vystupuje polopostava Boha otce s žehnajícím gestem. V pozadí je průhled do krajiny a náznak architektury. Jedná se o olejomalbu neznámého autora. Obraz je datován 1860 v dolním levém rohu s nápisem: „Věnován od ctných manželů Václava a Marie Suchomel 1860“.⁴³ Obraz je rámován dvojicí sloupků na každé straně. Vnější sloupky jsou torčované se zlacenými hlavicemi. Nad ním je plasticky provedena holubice, symbol Ducha svatého. Oltář horizontálně člení prolamovaná profilovaná římsa se segmentovým obloukem nad obrazem. Ve spodní části jsou čtyři sochy světců - českých patronů. Zatím co sochy sv. Ludmily a sv. Anežky České mají své typické atributy (šátek a kostel) a jsou proto snadno identifikovatelné. Další dvě mužské postavy nemají jasné atributy. Jejich ztvárnění je trochu netypické. V literatuře se objevují dvě označení. Sv. Vojtěch a sv. Prokop⁴⁴ nebo sv. Cyril a sv. Metoděj⁴⁵. Tyto sochy byly na oltář přidány až před druhou světovou válkou duchovním P. Aloisem Matulíkem⁴⁶. U nohou sv. Ludmily je destička s obrysem československé republiky s nápisem „Československo Bože chraň“. U nohou sv. Anežky leží znak s českým lvem. Sochy jsou polychromované. V horní části je pět andílků. Krajní dva drží královské atributy - nalevo žezlo a jablko, napravo knížecí čapku. Zbývající tři drží nápisové pásky: „Utěš smutné - Svatý Václave - zažeň vše zlé“. Oltář je dřevěný se zlacením. Na oltářní menze je zlacený reliéf s námětem poslední večeře zasazený do boltcového a rokajového rámce. Ve schránce v menze byly, ukryty drobné památky na popravené československé občany u zdi kasáren v Táboře. Během okupace bylo tajemství vyzrazeno a schránka byla násilně vybrána.⁴⁷ [26]

Kupole kaple je růžové barvy bohatě zdobena bílým štukem. Objevují se zde vegetabilní motivy tvořící festony, mušlovce, akátové ornamenty a andílci. Trsy hroznů

postavení v kruzích vysoké šlechty. Byl zbožný a bohatý člověk. Zemřel 1710, své dědictví odkázal manželce. Protože byli bez dětní přešel po její smrti majetek Schwarzenbergům

⁴² Juřík Pavel, Jihočeské dominium, Praha, 2008, s. 103: Původ rodu vychází z bohaté rodiny ve Štýrsku. Jejich první písemně doložený předek je Ulrich Eckenperger. Ten zemřel v roce 1448

⁴³ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, specializovaná spisovna restaurátorské dokumentace, sig.RZ3866, Vítová Hana, Rest. obr. Svatý Václav z bočního oltáře z k. Nanebevzetí Panny Marie, 2007

⁴⁴ Ema Sedláčková, Klokoty u Tábora, Praha, 1940, nestr.

⁴⁵ Šotek Ladislav, Mariánské poutní místo Klokoty u Tábora, Tábor, 1996, nestr.

⁴⁶ Šotek Ladislav, Mariánské poutní místo Klokoty u Tábora, Tábor, 1996, nestr.

⁴⁷ Šotek Ladislav, Mariánské poutní místo Klokoty u Tábora, Tábor, 1996, nestr.

jsou odkazem na eucharistii - krev Kristovu. Také se mohou vztahovat k pěstování vína svatým Václavem. V lunetách nad okny jsou ve štukových rámcích malované výjevy ze života sv. Václava. [27] Autor maleb se inspiroval svatováclavským cyklem od Karla Škréty⁴⁸ [28]. Nástěnné malby jsou poměrně tmavé a špatně viditelné. Středová kartuše, zachycující smrt sv. Václava, je nesena andílkou. Ti drží rostlinné festony. Ve výsečích mezi lunetami autor vytvořil postavy andílků s různými atributy. Paleta, trojúhelník, pravítko, štětec, sochařské dlátko znázorňují umění. Donátor Jan Kristián byl velký milovník umění. Koruna, žezlo jsou odznaky královské moci. Palmová ratolest ukazuje na mučednickou smrt světce a srp zase připomíná pěstování obilí. Další postava andílka drží zvonek. Tento výjev se pojí s ministrantováním sv. Václava. Postava andílka naproti drží dva džbány s vínem. Jsou zde také zobrazeny válečné trofeje- dělo, děl. koule, kopí, praporec. Atributy opět připisují sv. Václavovi, protože často bývá zobrazován ve zbroji s kopím. Kníže Jan Kristián je v literatuře označován jako milovník umění a velkorysý člověk. Postavy anděličků jsou poměrně drobné s malými hlavičkami. V rozích jsou kanelované pilastry s kompozitní hlavicí, na níž sedí andílek. Autor výzdoby si pohrával s jemnými detaily a ikonografickými hříčkami. [29, 30, 31, 32]

V kapli je umístěna dřevěná, vyřezávaná zpovědnice. Zdobená akantovým ornamentem a mušlovcem. Na dveřích se objevuje motiv srdce. Podle umírněnějšího ornamentu usuzují její datování mezi lety 1740 – 1760. [33]

Nad vstupním obloukem do kaple sv. Václava jsou v bílém štku zhotoveny dvě plastiky anděličků přidržující erby. Znaky jsou provedeny barevným štukem a vytvářejí tzv. alianční znak. Vlevo je rodový znak Jana Kristiána I. z Eggenbergu. Znak je rozdělen na sedm polí. Na hoře stříbrné pole s rudými růžemi, modro zlaté pole se stříbrnou kotvou, červené pole se stříbrnou orlicí. Ve spodní řadě červeno modré pole se stříbrnou orlicí se zlatou korunkou, modré pole se zlatou kotvou a zlaté se stříbrným kolem. Sedmé černé pole je ve středu. Tři korunovaní havrani drží v zobáku zlatou korunku. Pravý erb patří Marii Ernestině rozené Schwanzerbergové⁴⁹. Křížem se střídají dvě modrá, pruhovaná pole se zlatým polem, na němž je vyobrazena hlava Turka⁵⁰

⁴⁸ Stolarová Lenka - Vlnas Vít, Karel Škréta: 1610-1674 doba a dílo, Praha 2010, s. 68

⁴⁹ Juřík Pavel, Jihočeské dominium, Praha, 2008, s. 119

⁵⁰ Buben Milan, Encyklopedie heraldiky, Praha, 1994, str. 138: „Hlava Turků se v erbu Schwarzenbergů objevuje od 5. 6. 1599, kdy Rudolf II. udělil spolu s říšským hraběcím stavem toto znamení jako polepšení

s krkavcem vyklovávajícím mu oko. Nad erby je červená knížecí čapka. Andílci mají typické barokní baculaté tvary. Jsou provedeni plasticky. Jejich bílá barevnost nechává vyniknout majestátní heraldice erbů. Akantové listy a rozevláté pruhy látky ozdobují výjev. Erby nejsou označeny žádnou nápisovou páskou. [34]

2.4.7. Kaple sv. Josefa

Nachází se naproti kapli sv. Václava. Vznikla nákladem rodu Lobkowiczů. Svým uspořádáním se podobá kapli sv. Václava. Sloupkový oltář zasvěcený sv. Josefovi je zakončen segmentovým obloukem s profilovanou římsou. Uprostřed je obdélný obraz Svaté rodiny. V horní části s konkávně zaoblenými rohy. Je malován technikou šerosvitu. Postavy jsou v tmavém, blíže nespecifikovaném prostředí. Obraz rámuje pětice sloupků na každé straně. Tři širší hladké sloupky tvoří semknutou skupinu. Tenký nekanelovaný sloupek ustupuje za ně. Vnější sloup je torďovaný. Na oltáři jsou umístěny čtyři sochy světců. Sochy jsou drobné postrádající barokní dynamiku. V nástavci oltáře je vyřezávaná kartuše se symbolem božího oka. Zdobená zlaceným akantem a boltcem. V predele je umístěn boží hrob. Oltář je dřevěný polychromovaný. Jeho úprava připomíná mramor. [35] Kapli prosvěcuje světlo, které proniká pětici oken s vitrážemi a kupolí s lucernou. Za oltářem jsou dvě prázdné niky s mušlí v konše. To je prvek opakující se v celém kostele. Na stropě je štuková výzdoba s kartušemi zachycující výjevy ze života světce, jemuž je tato kaple zasvěcena. Pod nimi jsou latinské nápisy. Kolem středového medailonu je plasticky provedeno šest andílků. Postavičky mají proporčně malé hlavičky. Štukový reliéf je jemný, nepřiliš plastický, složený z drobných rostlinných motivů. Akantové rozviliny se pnou mezi výsečemi s malovanými výjevy. Dopňují je malé kvítky a ovoce. [36] Štukové pilastry podpírající klenbu jsou kanelované. Na hlavicích s volutami a květinovými festony sedí andílci, držící malované štítky. Postavy jsou mírně disproporční. Jejich končetiny jsou příliš tenké k mohutnějšímu tělu. [37] Vstupní oblouk je ze spodu zdoben kartušemi s freskami a ovocnými i květinovými festony. Nad ním se nachází alianční znak Lobkowiczů. Jde o erb větve Popelů z Lobkowicz.⁵¹ Jeho ztvárnění je stejné jako erbu Eggenbergů na protější straně.

do erbu Adolfa ze Schwarzenbergu na věčnou paměť jeho dobytí uherského Raabu dne 29. 3. 1598, jimž na dlouhou dobu podlomil moc Turků a ochránil křesťanský svět před jejich zhoubnými nájezdy“.

⁵¹ Šotek Ladislav, Mariánské poutní místo Klokoty u Tábora, Tábor, 1996, nestr.

2.4.8. Okna

Chrámový prostor je prosvětlen obdélnými okny zakončenými segmentovým obloukem. Původně byla okna čirá. Postupem času byla některá ozdobena vitráží. Podílelo se na nich více autorů v různých časových obdobích. To lze usuzovat podle odlišné kompozice, námětu, zpracování i vynechaných čirých skel. Většinou vznikaly za finanční podpory farníků nebo kaplanů. Dokládají to nápisové pásky s věnováním. Datovaná jsou jen dvě okna v presbytáři. K nim je také doložen účet a doprovodné dopisy v okresním archivu města Tábor.⁵²

Před kruchtou na epištolní straně osvětluje loď okno s postavou sv. Jana Křtitele. Stojící světec zabírá téměř celé okno. Jan Křtitel oblečený do kožešiny a zeleného pláště drží v rukou beránka. [38] Naproti němu je umístěno oko se sv. Josefem. [39] Sv. Josef svírá v náručí malého Ježíška. Pod světlem je nápisová tabulka, označující donátory. Byli jimi Josef a Barbora Klechovi. Mužovo jméno pravděpodobně hrálo roli ve výběru námětu. Postavy jsou robustní. Kompozice obou maleb je naprosto stejná. Okna na kruchtě jsou nezdobená. Další okna jsou umístěna před vítězným obloukem, osvětlují boční oltáře. Opět jsou na oknech stojící postavy, tentokrát světic. Na evangelní straně je sv. Terezie z Lisieux. [40] Identifikuji ji podle řeholnického oděvu, kříže a růží, které drží v rukou. Ve spodní části je zobrazena volutová kartuše s nápisem „Bohu ke cti tobě k radosti sobě ku spasení“. Pozadí je složitěji členěno než u předešlých vitráží. Postava je také drobnější. Okno naproti zachycuje zjevení Panny Marie.[41] V pozadí výjevu je naznačena krajina. Nápis „Neposkvrněné početí blahoslavené panny Marie oroduj za mne!“ je lemován akantem a liliemi. V kapli sv. Václava jsou okna sv. Barbory (kalich a věž),[42] sv. Vojtěcha (veslo), [43] a neidentifikovaného světce. [44] Pozadí je rozděleno na zlaté pole. Pod nohama světců jsou nápisy s věnováním. Zobrazení sv. Barbory se od zbylých dvou mírně liší. Akantové orámování nápisu a oblaka pod nohama světice se spíše podobá oknům v lodi. Okno za oltářem je čiré. Kapli sv. Josefa prosvětluje pět oken s tematikou panny Marie a Krista. Je tu také okno se sv. Rosálií. Kompozicí a zpracováním se liší. Na oknech nejsou zobrazeny samotné postavy na geometricky členěném pozadí ale výjevy zasazené do krajiny nebo architektury. Prostřední okno má vitráž jen v horní části. V presbytáři jsou okna s Pannou Marií,

⁵² AMT ič.1260, Kt202, 71

Kristem a dvě okna s vitráží z roku 1912. [45,46] O zakázku se ucházelo několik firem zabývajících se malbou chrámových oken. Bylo vybráno Uměleckoprůmyslové malířství Praha Jindřicha Pazdery. Okna nechal zhotovit František Weger na památku svých rodičů, jak dokládají nápisové pásky pod hlavním výjevem. Do kostela byly instalovány v dubnu 1913.⁵³ Náměty Zvěstování a Korunování panny Marie jsou propracované s drobnými detaily. Jsou více malebné. Horní i dolní okraj je lemovaný červeným pásem se stylizovanými květy lilií.

2.5. Presbytář

Presbytář je zaklenut pěti osminovou valenou klenbou s výsečemi a vysokou kupolí v závěru.⁵⁴ [47] Po obou stranách jsou sakristie s otevřenými oratořemi v prvním patře. Průhledy do presbytáře jsou odděleny kovanými, barokními, parapetními mřížemi. Byl vystavěn v roce 1708. Je protáhlý zakončený polygonálně. Světlo dovnitř proniká pěti okny a lucernou kupole. Výzdoba v celém kněžišti je věnována Panně Marii. Mezi okny jsou umístěny kanelované pilastry s hlavicí zdobenou akantem a volutami. Na pilastrech u vstupu do sakristií sedí andílek se štítkem. Jeho tělo je disproportionální. Hlava a končetiny jsou příliš malé a tělo protáhlé. V prostoru mezi pilastry jsou nápisové fresky orámované štukovými ornamenty. Ve výsečích kupole jsou štukové kartuše s freskami ze života panny Marie. Prostřední medailon nad hlavním oltářem zachycuje Neposkvrněnou Matku Boží.⁵⁵ [48] Nad každým medailonem jsou plastické postavy andílků s mušlí a akantovými listy. Zbývající štukový ornament v kupoli je více plošný. Jemné akantové rozviliny jsou doplňovány ovocnými festony. Freskové malby jsou bohužel působením času velmi tmavé. Okolo lucerny jsou zlacená písmena tvořící nápis Ave Maria (zdravas Maria). Na profilované římsě kupole stojí postavy andělů držící malované štíty s latinskými nápisy opěvujícími pannu Marii. Andělé mají dlouhá štíhlá křídla. Připomínají více ženské postavy. Mezi nimi jsou opět malby s náměty ze života Panny Marie. Pod nimi jsou české citáty z bible⁵⁶. Prostor před kupolí je zaklenut valenou klenbou s výsečemi. Opakují se akantové rozviliny a kartuše s novozákonnými motivy. Uprostřed je otvor Ducha svatého. Na vítězném oblouku jsou plastické sochy andělů doplněné rozevlátou draperií

⁵³ AMT ič.1260, Kt202, 71

⁵⁴ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, specializovaná spisovna plánové dokumentace, sig.PD4107, R. Kristian, Projekt záchrany arch. dědictví- poutní kostel P. Marie v Klokotech, 1997

⁵⁵ Ema Sedláčková, Klokoty u Tábora, Praha, 1940, nestr.

⁵⁶ Ema Sedláčková, Klokoty u Tábora, Praha, 1940, nestr

a velkými akantovými listy. [49] Andělé mají protáhlá křídla. Celý výjev působí živě. Na jeho vrcholu je pieta. V rozích nad bočními oltáři jsou erby zdobené akantem. Ve spodní části oblouku jsou pravoúhlé rámce s malovanými výjevy. Objevuje se zde zmrtvýchvstání, zvěstování, seslání ducha svatého, nanebevzetí Panny Marie a další. Malby rámují akantové listy. Prostor mezi nimi vyplňují festony z květin, ovoce a pásky. [50] Špalety oken jsou zdobeny akantovým ornamentem a malými štítky s erby.⁵⁷ Štuky v presbytáři jsou propracované do drobných detailů. Plastické až sochařské prvky se střídají s nízkým reliéfem. Velmi hustý štuk vytváří „krajku“, která rámuje fresky. Štuk je kvalitní. Autor není v materiálech uváděn. Štuková výzdoba v celém kostele je jednotná. Opakuje se motiv akantového listu a postavy andělků.

2.5.1. Oltář

Oltář, do něhož je vsazen barokní obraz, je dílem Františka Josefa Seitze. Oltář je stříbrný, některé jeho části jsou pozlacené. [51] Jedná se o kvalitní zlatnickou práci s jemnými detaily. Obraz je v pravoúhlém zlaceném rámu zdobeném rokajemi a mušlovcem. Vše je zasazeno do kasulového rámce. Ten přidržují postavy andělů. V kruhovém nástavci oltáře je zlatými písmeny vepsáno jméno MARIA obklopené sférou a zlatými paprsky. V dolní části je stupňovitý podstavec se třemi stupni na každé straně. Na jednotlivých stupních jsou umístěny svícny. Svícny jsou štíhlé stojící na čtyřech nožičkách. Spodní dva mají ještě tenké rameno s podstavcem na svíci. Podstavec zdobí kartuše s mřížkou a akantem. Uprostřed je schránka na uchování nejsvětější svátosti. Dvířka jsou zdobena Ježíšem přibytým na kříži. [52] Orámovaný jemným rokajovým a akantovým reliéfem. Oblouk schránky je zakončen rokajovým ornamentem. Predela je zdobena mřížkou. V roce 1935 byl oltář opraven a doplněn dvěma klečícími postavami andělů s pochodněmi, zahalených do zlatého roucha. Na oltáři můžeme pozorovat hru světla a stínů, ke které dochází při rozsvícení svíci.

Po stranách oltáře jsou zavěšeny dvě věčné lampy. Původně zde byla jen jedna uprostřed presbytáře. V roce 1935 byla zhotovena její kopie.⁵⁸

⁵⁷ Ema Sedláčková, Klokoty u Tábora, Praha, 1940, nestr.

⁵⁸ Šotek Ladislav, Mariánské poutní místo Klokoty u Tábora, Tábor, 1996, nestr.

2.6. Fasády

Průčelí kostela s volutovým štítem není příliš zdobené. [53] Portál je jednoduchý, obdélného tvaru, rámovaný šambránou s ušima. Nad portálem se nachází segmentový fronton. Průčelí je vertikálně členěno čtyřmi lisenami na tři pole. Štít s volutovými křídly je zakončen segmentovým obloukem. Na vrcholu je kovaný kříž. Nad volutami jsou kuželky se zlacenými plamínky a na oblouku jsou dvě kuželky ve tvaru srdce. Ve středu štítu jsou dvě obdélná v padlá pole, rámovaná pilastry. Nad kordonovou římsou jsou zlacené římské číslice, označující letopočet 1701. Nejzdobnějším prvkem fasády je středová mozaika. Ta je však mladšího data. Je umístěna přesně nad portálem a zobrazuje stojící postavu sv. Jana Nepomuckého. V mozaice převládá modrá a žlutá barva. Sv. Jan Nepomucký je snadno identifikovatelný. V pravé ruce svírá palmovou ratolest a v levé drží krucifix. Okolo hlavy má svatozář s pěti hvězdami. V pozadí je vidět most. Celý výjev je orámovaný zlatomodrým ornamentem. [54] Mozaiku rámuje štuková šambrána s volutami a pod ní je parapetní římsa. Po pravé i levé straně jsou ve stejné výšce umístěny niky. Horní část niky je zakončena mušlovcem v konše. Stejně jako mozaika, jsou orámované šambránou a je pod nimi parapetní římsa. Niky jsou prázdné, nezdobí je žádné sochy. Horizontálním prvkem dělící průčelí je vysunutá korunní římsa. Průčelí je světlé krémové stejně jako zbytek kostela. [55]

Tvarově podobný štít jako na západním průčelí je umístěn i na východní straně na rozhraní lodi a presbytáře. Štít s volutovými křídly je zakončen segmentovým obloukem, na jehož vrcholu je tepaný kříž. Uprostřed je velmi mělká nika. Štít rámuji dva pilířky s nízkými profilovanými hlavicemi. Na rozdíl od západního štítu nemá profilovanou římsu a je menší. Oba štíty zakrývají sedlovou střechu lodi.

Presbytář a boční kaple mají polygonální půdorys. Jejich fasáda je členěna nárožními pilastry s korintskou hlavicí. Pilastry jsou provedené v omítce, jejich dřívky jsou zalomené přes hrany polygonu a nemají patky. Ve vzniklých polích jsou v horní části umístěna okna. Všechna okna jsou zaklenuta segmentovým obloukem a mají parapetní římsu. Okenní otvory jsou orámované páskou s volutami. Některá okna jsou vyplněna vitráží s postavami světců nebo s výjevy ze života Panny Marie. Ty však pocházejí z pozdější doby. Ve spodní části fasád je vytvořen nízký sokl. Pod cibulovými střechami s lucernami je profilovaná korunní římsa. [56]

Sakristie jsou čtvercového půdorysu s konkávně zaoblenými nárožími. Jsou orámovány pilastry s korintskými hlavicemi. Pilastry mají patku. Sakristie na severní straně je osvětlována dvěma okenními otvory. Okno v prvním patře je segmentové bez vitráže. Je zdobené ve štuk provedeními volutami a palmetovými listy, v horní části je motiv srdce. Spodní menší okno je kruhové s osovým vegetabilním štukovým rámcem. Fasáda je zakončena korunní profilovanou římsou. Východní sakristie je řešena velmi podobně. Kruhové okno nemá štukový rámeček. Do sakristie se vstupuje portálem na západní straně sakristie. Severní i jižní fasáda lodi je kromě nárožních pilastrů členěna i pilastry dělicí plochu stěny. Na jižní straně je umístěno kruhové schodiště. Jeho opláštění je hladké bez členění. [57]

Dveře kostela byly opláštěné mědí až v 70. letech 20. století⁵⁹.

Fasáda je vytvořena technikou hlazené omítky. Na kostele byly nalezeny malé fragmenty omítek z období kolem 1701- 1707. Podle R. Kristiána byl pravděpodobně kostel jednotně znovu omítnut a štukatérsky vyzdoben mezi lety 1712-1714⁶⁰.

3. Obraz na hlavním oltáři

3.1. Panna Maria Klasová (ikon. typ)

Tento ikonografický typ vznikl nejpravděpodobněji ve 13. a 14. století v prostředí německých ženských klášterů. Severoitalské vyobrazení Panny Marie Klasové (Madonna cum et cohazono) z dómu v Miláně má nejspíše kořeny právě tam. Toto dílo bylo vytvořeno v roce 1465 Christoforem de Mottisem.⁶¹ Obraz pak posloužil jako charakteristický typ. Vyobrazení Panny Marie Klasové se objevuje s menšími odlišnostmi. Stojící postava Panny Marie je charakteristická dlouhými rozpuštěnými vlasy se sepjatýma rukama v modlícím se gestu. Je zahalena pláštěm či rouchem pokrytým zlatými klasy. Řada autorů to interpretuje jako Panna Maria Matka Boží – ze zrna vzniká chléb - Ježíš Kristus jako živá eucharistie. Stejně rozpuštěné vlasy symbolizují povolnost, oddanost Milosti Boží, vtělení Ducha Svatého.⁶² Na některých

⁵⁹ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, specializovaná spisovna plánové dokumentace, sig.PD4107, Kristian Rudolf, Projekt záchrany architektonického dědictví, 1997

⁶⁰ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, specializovaná spisovna plánové dokumentace, sig.PD4107, Kristian Rudolf, Projekt záchrany architektonického dědictví, 1997

⁶¹ Štajnochr Vítězslav, Panna Maria divotvůrkyně, Uherské Hradiště, 2000, str. 221

⁶² tamtéž

vyobrazeních je vidět těhotenství. Tento ikonografický typ se v polovině 15. století objevuje v různých modifikacích. Někdy se na oděvu panny Marie objevují hvězdy nebo útvary připomínající květy jívy. Na zobrazeních panny Marie Klasové se objevují i atributy náležející Panně Marii Assumpty – aureola, hvězdná koróna, srpek měsíce pod nohama, přítomnost andělů.

3.2. Panna Maria Klokotská

Obraz Panny Marie Klokotské je opředen mnoha legendami. Podle jedné z nich se dětem pasoucím svá stáda pod Klokotskou Horou zjevovala krásná dívka. Když se jí na jméno tázali, dva andělé ji do nebes povznesli a zvolali: “Maria jest její jméno!” Na místě tohoto zjevení vystavěli malou kapličku. Zjevení měl také zaznamenat malíř ze Sezimova Ústí a obraz byl umístěn do kapličky.⁶³

3.2.1. Historie obrazu Panny Marie Klokotské

Zmínka o malíři ze Sezimova Ústí ukazuje na možný původ díla z tamějšího dominikánského kláštera a tudíž vztah k prototypu v dominikánském klášteře v Českých Budějovicích.⁶⁴ [58] Ten měl být přinesen roku 1410 budějovickým kupcem Václavem Insiorem ze severoitalského městečka a za husitských válek byl přenesen do dominikánského kláštera.⁶⁵ Obraz Panny Marie Klokotské byl během husitských válek ztracen a podle legendy opět objeven při kopání základů pro nový kostel 1520. Obraz Panny Marie v Klokotech je doplněn o atributy Panny Marie Assumpty. Obraz pochází z první poloviny 17. století. Na zadní straně je zachován nápis datovaný 1636. Toto datum se pravděpodobně nevztahuje ke vzniku obrazu, ale k slavnostnímu přenesení obrazu dne 15. srpna 1636 z Tábora, kde byl uschován. Autorem je Jan Ondřej Burger⁶⁶ z Prahy, který jej vytvořil přibližně o 15 let dříve, roku 1622 podle původního obrazu z kaple u pramene Dobré Vody. Tábořský děkan a premonstrát Dominik Urtika nechal roku 1652 namalovat dvě kopie. Z nichž jednu daroval milevskému klášteru. Byl to právě on, kdo zavedl pravidelné průvody z Tábora do Klokot o mariánských svátcích. Později 1743 (někdy uváděno 1734) byl obraz zasazen do stříbrného oltáře od pražského zlatníka F. J. Seitze. Obraz byl doplněn mnoha klenoty (votivními dary). Za

⁶³ Hulakoský Jan, Dějiny hory klokotné, Tábor, 1901, s.15

⁶⁴ Štajnochr Vítězslav, Panna Maria divotvůrkyně, Uherské Hradiště, 2000, str. 222

⁶⁵ tamtéž

⁶⁶ Šroněk Michal, Pražští malíři 1600- 1656, Praha, 1997, str. 30: „Malířský učedník a tovaryš v Praze, zmiňovaný v letech 1621 – 1626, pocházející z Tachova.“ Učil se u M. Mayera. Burgerovo jméno se objevuje v několika modifikacích. Burkher, Birkhan, Burker, Bürger, Pinker, Purker, Purkher, Bürger, Jan Andreas Burger.

doby josefínské byly některé z nich odňaty a další byly uschovány za prusko-rakouské války 1866. Do dnešní doby se nezachovaly. Obraz byl restaurován v letech 1866 a 2003.⁶⁷

3.2.2. Popis obrazu

Stojící postava Panny Marie má obě ruce sepjaté v gestu modlitby. Je oblečena do světlého roucha posetého zlatými klasy obilí. Zlaté klasy rovněž vytvářejí límec okolo jejího krku. V pase je roucho přepásáno zlatou stuhou. V dolní části vytváří šat několik vertikálních tubicovitých záhybů. Draperie působí symetricky. Pod oděvem nejsou znatelné nohy postavy. Její silueta je štíhlá bez výrazného prohnutí těla. Na hlavě má posazenou vysokou korunu. Dlouhé jemně kučeravé, tmavě hnědé vlasy volně spadají Marii po obou stranách hlavy. Panna Marie má kulatý obličej s vysokým čelem a dlouhým úzkým nosem, pod kterým jsou malá ústa. Pohled Panny Marie není upřen na diváka, ale k andělům, kteří ji přidrží po stranách. Okolo celého jejího těla se rozprostírá zářící nebeské světlo. Panna Marie stojí na modrošedých oblacích se třemi hlavičkami andílků. Pod jejími nohama je bílý srpek měsíce. V horních rozích obrazu jsou zobrazeny čtyři hlavičky andílků. Postavy andělů nadnášející Pannu Marii jsou oděny do zeleného roucha s červeným pláštěm. Jejich postavení těla je velmi dynamické na rozdíl od Panny Marie, jejíž postoj je poněkud strnulý. [59]

Malíř obrazu se inspiroval gotickým obrazem. Jeho kompozici doplnil dvěma postavami andělů povznášející Pannu Marii k nebesům a sedmi hlavičkami andílků. Malba působí živě a dynamicky. Červená a zelená roucha andělů upoutají divákovu pozornost. Jejich pohled směřující k Panně Marii vede i divákův pohled na Mariinu tvář.

4. Ambity

Ambity s křížovou klenbou jsou do nádvoří otevřené arkádami a prolomeny dvěma branami na východní a severní straně. Při bočním severním vchodu jsou ambity přerušena a doplněna štíty. Centrální nárožní kaple zasvěcené svatému Vavřinci na severozápadě, sv. Vojtěchu na jihozápadě, sv. Anně na severovýchodě a tzv. kaple Panny Marie Růžencové na jihovýchodě jsou osmiboké, zaklenuté kupolemi s lucernami. Kaple sv. Vavřince byla vytvořena v roce 1722. Jejími donátory byli manželé Sebenářovi. Uvnitř se nachází bohatě vyzdobený oltář. Kaple naproti

⁶⁷ Černý Jiří, poutní místa jižních Čech, České Budějovice, 2006, s. 105

zasvěcená sv. Vojtěchovi je vyzdobena v podobném stylu. Vznikla na náklady Ludvíka Hubatia ve stejném roce jako kaple sv. Vavřince. Další dvě kaple na východní straně vznikly přibližně ve stejnou dobu. Za přispění Tomáše Dobiáše a manželů Hrbkových.⁶⁸ Jsou vybaveny malými oltáři a vyzdobeny štukovými arabeskami, malovanými medailony s figurálními malbami v kupolích. Pátá výklenková kaple sv. Jana Nepomuckého se nalézá uprostřed západní strany. 1724 ji nechal vystavět hrabě z Klenové.⁶⁹

Vstupní brána zdobená štukovými arabeskami a medailony je na východní straně přistavěna před nejkratší částí ambitů. Vchod je zaklenut stlačeným obloukem a vedou k němu tři stupně. Po stranách jsou prázdné niky zakončené mušlí v konše, lemované iluzivními sloupky. Obě niky jsou posazené na profilované římsy podpírané nízkým pilastrem. Nad nikami jsou volutové klenáky. Korunní římsa je profilovaná. V horní části je pravoúhlý štít zakončený ve tvaru trojúhelníku, podpíraný dvojicí volut. V jeho středu je freska Panny Marie odkazující na obraz na hlavním oltáři, orámovaná dvěma pilastry s malovanými iluzivními sloupy. Štít na vrcholu zdobí dvojramenný kříž, po stranách kamenné koule a jehlance. Na vstupu jsou kombinovány plastické články s iluzivní malbou architektury. Vzniká tak dojem monumentality a nákladnosti. To vše je podpořeno červenou, žlutou a světle zelenou barevností, která mohla připomínat mramor.[60,61] Zda je barevnost původní nedokážu určit. Dříve bývala tato brána hlavní, v dnešní době se nepoužívá.

Severní vchod je méně zdobný. Polokruhový oblouk je lemovaný dvěma pilastry zakončený štítkem s mělkou segmentovou nikou a bohatě tvarovanou římsou. Ke vchodu vedou čtyři stupně. Většina poutníků přichází v současnosti od severu po silnici a vstupuje do areálu právě touto branou.[62]

Při severní straně je křížová chodba přerušena vstupní branou a zdobena štíty. Podoba štítů naznačuje, že vznikly ve 20. až 30. letech 18. století. Štíty s mírnými voltovými náběhy po stranách jsou zdobeny dvěma štukovými lizénami. Vrchol štítu je uzavřen segmentovým obloukem. Křížovou klenbu celého ambitu podpírají pilíře a při stěně polopilíře. Jsou hladké s vysokým podstavcem a nezdobenou hlavicí. Vytvářejí

⁶⁸ Šotek Ladislav, Mariánské poutní místo Klokoty u Tábora, Praha, 1997, nestr.

⁶⁹ Klenovští z Klenové též Klenovští z Klenového (Klenowsky von Klenowa, později von Klenau und Janowitz), rytíři, páni později hrabata, patří k významným českým rodům. Je nepochybné, že Klenovští z Klenové jsou stejného původu jako Janovští z Janovic.:http://www.ohradech.eu/prehled_erbu.html, vyhledáno 2.5 2012

pravidelný rytmus. Západní ambit je vyšší a působí dojmem polooblouku. Zatímco severní a východní chodby tvoří stlačený oblouk. [63]

Rezidence ležící na jižní straně pochází z období kolem roku 1743, je protáhlého obdélníkového půdorysu se třemi podlažimi zakončená mansardovou střechou. Na jižní straně ji podpírají mohutné pilíře nesoucí vystupující první patro. Jednotráktový půdorys je v interiéru rozdělen příčkami na jednotlivé pokoje. Přízemí rezidence je ve stejné výškové úrovni jako okolní ambity. Je zaklenuto barokní křížovou klenbou s profilovanými patkami. První patro, které je přístupné po schodišti u jižní sakristie kostela, je plochostropé. Se štukovými podhledy. Vnitřní uspořádání je zčásti novodobé. V současné době je část rezidence využívána jako byt správce. Z architektonického hlediska není stavba příliš zajímavá. [64,65] V 19. století byla část ambitů na jižní straně zazděna a přičleněna k rezidenci.⁷⁰

Vnější stěny nárožních kaplí jsou hladké, nezdobené členěny lizénovými rámci. Ambity zakončené sedlovou střechou děleny svislými lizénami. V západní části se nachází sedm lunetových obrazů s náměty ze života Panny Marie. Tyto závěsné obrazy jsou z období baroka.

4.1. Cyklus lunetových obrazů

Jedná se o cyklus sedmi závěsných obrazů umístěných v západní části ambitu. [66] Olejomalby na plátně pocházejí z 1. třetiny 18. století. Autor je neznámý. Rukopis jednotlivých obrazů však ukazuje na více autorů.⁷¹ Všechny obrazy se skládají ze tří částí. Ústřední motiv se vztahuje k životu Panny Marie a Ježíše Krista. V levé části se odehrávají příběhy ze Starého zákona a v pravé části jsou vyobrazeny nejdůležitější okamžiky ze života Jana Nepomuckého. Zobrazení Jana Nepomuckého pravděpodobně souvisí s jeho novou kanonizací a velkou oblíbeností u tehdejší populace. Lunetové obrazy (Zvěstování, Klanění tří Králů a Zmrtvýchvstání) byly v roce 2004 restaurovány v dílně pana Lubomírského. Obrazy nesly viditelné korektury a neodborné zásahy. Byly zde značné ztráty barevných vrstev, laků či jemných lazur. Po restaurování došlo k částečnému obnovení estetického a uměleckého výrazu díla. Barevnost se zjemnila, projasnila a více se přiblížila původnímu koloritu. Ozdobné rámy byly zbaveny černého

⁷⁰ Ema Sedláčková, Klokoty u Tábora, Praha, 1940, nestr.

⁷¹ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, specializovaná spisovna restaurátorské dokumentace, sig.RZ3093, Záhořová, Jana, Záhoř, Tomáš, Rest. závěsných obr. z ambitu kostela, 2004

nátěru.⁷² O rok později byl restaurován obraz č. 6 Soslání Ducha svatého. Na tomto obraze byly zjištěny rozsáhlé přemalby. Po sejmutí přemalby byly vidět výrazné změny v kompozici.⁷³ Obrazy nedosahují mistrovských kvalit. Některé postavy jsou nevýrazné. To, ale může být způsobeno neodbornými zákroky v minulosti a povětrnostními podmínkami, které obrazy poškozují.

4.1.2. Popis lunetových obrazů⁷⁴

Zvěstování

Ústředním motivem je Panna Marie klečící před naznačenou architekturou, na níž leží otevřená kniha. Z pravé strany k ní z nebes sestupuje anděl oděn v červeném rouchu. Anděl drží v ruce bílou linii jako symbol čistoty. Nad nimi se vznáší holubice obklopená nebeským světlem. Zastupující ducha svatého. Po stranách jsou dva výjevy. Vpravo je výjev narození sv. Jana Nepomuckého. Který se odehrává v chýši a nad ním stojí na kopci světec s mitrou a berlou. V levé části se setkává Abrahám s třemi anděly, posly božími.

Nanebevzetí panny Marie

V levé části je zobrazeno zjevení Eliáše Eliseovi. Klečící muž vztahuje ruce k Eliášovi, který ujíždí v antickém voze zapřaženém za pár koni. V pravé části je zobrazena smrt Jana Nepomuckého. Mrtvé tělo Jana Nepomuckého leží na hladině Vltavy obklopeno pěti hvězdami. V pozadí je vidět panorama Prahy s Karlovým mostem. Dopadající nebeské světlo nás upozorňuje na postavu světce. Hlavním motivem obrazu je nanebevzetí panny Marie. Panna Maria je nesena anděly vzhůru. Je zahalena do červeného roucha a modrého pláště.

⁷² Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, specializovaná spisovna restaurátorské dokumentace, sig.RZ3093, Záhořová, Jana, Záhoř, Tomáš, Rest. závěsných obr. z ambitu kostela, 2004

⁷³ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, specializovaná spisovna restaurátorské dokumentace, sig.RZ3260, Trmalová, Olga, Restaurování lunetového obrazu č. 6 Soslání ducha svatého, 2005

⁷⁴ Při určování ikonografie námětů jsem využila restaurátorské zprávy jednotlivých obrazů NPÚ-Záhořová, Jana, Záhoř, Tomáš a Olga, Restaurování (viz poznámka 8,9) a popisovou tabulku umístěnou na místě.

Seslání ducha svatého

V levé části je starozákonní výjev obětování Izáka. Abrahám se svým synem Izákem putuje krajinou. V pravé části autor zachytil pouť svatého Jana Nepomuckého do Staré Boleslavi. Ve středové části je zachycena panna Marie na trůnu se skupinou apoštolů. Seslání ducha svatého je tu naznačeno holubicí a zlatými kapkami, které dopadají na skupinu postav. Celý výjev se odehrává v architektuře naznačené sloupy.

Nanebevstoupení Ježíše Krista

V levé části je vyobrazen přechod židů přes Rudé moře. Napravo pak zpověď královny Žofie. Královna je zachycena ve zpovědnici. Naproti ní je postava kněze – Jana Nepomuckého. Ústřední motiv zachycuje skupinu apoštolů a pannu Marii, přihlížející nanebevstoupení Krista. Kristus s modlícím se gestem se vznáší ve žluté záři.

Z mrtvých vstání Krista

Starozákonní výjev zachycuje stavbu věže Babylonské. V pravém rohu káže Jan Nepomucký v chrámu svatého Víta. Námět mrtvých vstání Krista autor zobrazil jako postavu Ježíše Krista vznášející se nad prázdným hrobem s červeným praporcem v levé ruce. Římsští vojáci se odvracejí od hrobu. V pravé dolní části je ženská postava, Marie přicházející s mastmi ke hrobu Krista.

Klanění se pastýřů

Postavy pastýřů přistupují k malému Ježíškovi. Ten leží zahalen na bílém plátně. V horní části jsou dva andělci s nápisovou páskou – „Gloria in excelsis deo“ – z latiny překládáno jako *Sláva bohu* nebo *chvála bohu na výsostech*. Celý výjev se odehrává ve skále připomínající architekturu. Postraní výjevy zachycují židy uctívající zlaté tele a dětství svatého Jana Nepomuckého. Jan Nepomucký jako chlapec ministruje při mši svaté.

4.2. Nárožní kaple

Čtyři nárožní kaple jsou si svým uspořádáním velmi podobné. V každé kapli je umístěn oltář s vyobrazením světce, jemuž kaple náleží. Strop je pokryt freskami a štukovou výzdobou. Kaple na východní straně nemají oka, světlo dopadá svrchu lucernou. Kaple sv. Vojtěcha a sv. Vavřince mají okna se segmentovým obloukem.

4.2.1. Kaple Panny Marie Růžencové

Jihovýchodní kaple Panny Marie Růžencové z roku 1728 je na polygonálním půdorysu.⁷⁵ Od ambitu ji odděluje mříž a dvou ramenné dveře. Středovým bodem je oltář s oválným obrazem. Oltářní obraz zachycuje Pannu Marii Růžencovou se světci Dominikem, Augustinem, Anežkou a Monikou. [67] Vyřezávaný rám je zlacený zdobený akantovými listy a boltcem. Stěny jsou členěny lizénami a profilovanou římsou. Kupole je pokryta jemným štukovým ornamentem. Skládá se z ovocných girland, festonů s šátky, poloplastických andílků. Štuk je drobný, v zásadě se neliší od štuků v kostele. Drobné fresky zachycují výjevy loretánských litaní. V nápisových freskách jsou ukryty chronogramy. Po stranách oltáře jsou niky s mušlí.

4.2.2. Kaple svaté Anny

Severovýchodní kaple vznikla v roce 1730.⁷⁶ Na stropě jsou namalovány výjevy ze života světice. Oválný obraz svaté Anny a sv. Jáchyma je zasazen do pozlaceného rámu. Nad ním je ve štuku vytvořen baldachýn. Záhyby drapérie přidržují drobné postavy andílků. Drobná freska nad nimi zachycuje nejsvětější trojici. Klenbu zdobí drobné štukové ornamenty a výjevy ze života svaté Anny rámované listy akantu.

4.2.3. Kaple svatého Vojtěcha

Jihozápadní kaple vznikala v letech 1726 až 1730. Kaple je vyšší než protilehlá. Na rozdíl od ostatních jí osvětluje osm obdélných oken umístěných pod kupolí. Okna jsou zakončena segmentovým obloukem. Oltářní obraz je zasazen do kasulového rámu. Bohatě vyřezávaný rám je zlacený, zdobený akantovými listy a stuhou. Podle vzhledu datují rám před vznik kaple kolem r. 1710⁷⁷. Po stranách jsou dvě niky s mušlí v konše. V nikách jsou umístěny dvě sochy světců. Datování je současné se stavbou kaple. Sochy

⁷⁵ Ema Sedláčková, Klokoty u Tábora, Praha, 1940, nestr.

⁷⁶ Ema Sedláčková, Klokoty u Tábora, Praha, 1940, nestr.

⁷⁷ Herout Jaroslav, Staletí kolem nás, Praha-Litomyšl, 2002, s V /18

na oltáři jsou novější.⁷⁸ Znázorňují postavy sv. Václava a sv. Víta. Pod touto kaplí se nachází kostnice.⁷⁹

4.2.4. Kaple svatého Vavřince

Severozápadní kaple z roku 1722 se velmi podobá protější kapli svatého Vojtěcha. Obraz svatého Vavřince je v kasulovém rámu. Pod ním je umístěn obraz svatého Františka z Pauly⁸⁰. Oltářní rám pochází z doby kolem roku 1710. Opět je bohatě vyřezávaný. Akantový ornament je propleten stuhou vytvářející boltce a voluty. Stěny jsou členěny kanelovanými pilastry. Strop je zdoben výjevy ze života světce a jemným ornamentem.

4.2.5. Kaple svatého Jana Nepomuckého

Pátá výklenková kaple je umístěna uprostřed západního ambitu. Je méně zdobná než ostatní kaple. Pochází z let 1724. Na oltáři je socha svatého Jana Nepomuckého. Klenba je zdobená florálním ornamentem, který je zlacený a barevně polychromovaný. Vedle kaple je vchod na hřbitov kostela.

5. Kaple nad pramenem Dobré vody v Klokotech

Voda je důležitou složkou života. Tomu také odpovídá církevní význam svěcené vody mj. při svátosti křtu zásadního aktu ke spáse duše člověka. Kult vody je známý již v předkřesťanské době.⁸¹ Voda z pramenů v blízkosti poutních míst se většinou považovala za posvátnou a léčivou. Byla spjata hlavně s mariánskými místy. Panna Maria jako bohorodička, matka Ježíše Krista. I prameny mají sílu budit život, chránit ho a udržovat před smrtí.⁸²

A v tomto smyslu je tedy přirozené, že součástí poutního místa Klokoty je kaple u pramene Dobré vody. Nachází se asi 500 m západně od kostela. Cesta od kostela Nanebevzetí panny Marie ke kapličce je lemována sedmi kamennými zastaveními křížové cesty. K založení kapličky se váže pověst. V níž se praví, že u studánky se zjevila Panna Marie a pramen měl léčivé účinky. Na místě zjevení lidé postavili kapli k uctění Panny Marie a umístili do ní obraz Panny Marie Klokotské. V literatuře se

⁷⁸ Ema Sedláčková, Klokoty u Tábora, Praha, 1940, nestr.

⁷⁹ Informace je uváděna na místě v informativní tabulce:Kosti v kostnici jsou vyskládány po obvodu zdi.

⁸⁰ Ema Sedláčková, Klokoty u Tábora, Praha, 1940, nestr.

⁸¹ Kafka Luboš, Dárek z pouti, poutní a pouťové umění, Praha, 2009, s. 59

⁸² Kafka Luboš, Dárek z pouti, poutní a pouťové umění, Praha, 2009, s. 60

objevují dvě teorie, které kladou stavbu kapličky před anebo po vzniku kostela. Jan Hulakovský v Dějinách Hory klokotské⁸³ píše. „*Kaple Panny Marie u dobré vody stala se brzy oblíbeným místečkem četných poutníků, rok od roku vždy ve větším počtu se shromažďovali, tak že záhy pomýšleno na to, vystavěti zde kostel s duchovní správou, by potřebám duchovním poutníků očividně se množících vyhověno bylo.*“ Ladislav Šotek píše o přestavbě kaple v období baroka. Já vycházím z evidenční karty objektu NPÚ, kde je kaple datována kolem r 1730 i když její průčelí s atikovým nástavcem s volutovými křídly odkazuje na vznik kolem roku 1700.

Barokní centrální kaple postavena na půdorysu osmiúhelníku má mělký přístavek na čelní straně. Nika s obrazem Panny Marie je orámována dvěma pilastry podpírající kordonovou římsu. Nad korunovou římsou stojí pravoúhlí štít s volutovými křídly, zakončený tympanonem. Stěny kaple jsou členěné obdélnými lizénovými rámci. Střecha je cibulová. Vstup je obdélný, nezdobený uzavřený kovovou mříží. Kapli osvětlují jen malá kruhová okna. Kaple byla v roce 2008 opravena a získala svoji červeno bílou barevnost.⁸⁴ [68]

5.1. Zastavení křížové cesty

Ke klokotským památkám patří i čtrnáct zastavení křížové cesty. Poutníci přicházeli přes Tismenický potok cestou lemovanou sedmi zastaveními. Po příchodu ke kostelu mohli pokračovat podél hřbitovní zdi druhou částí křížové cesty až ke kapli u Dobré Vody.

Všechny zastavení mají podobný vzhled. Na vyšším soklu stojí dva pilíře s toskánskou hlavicí nesoucí římsu se segmentem oblouku uprostřed. Mezi pilíři je umístěna litinová deska s reliéfem zachycující pašijové scény. Kamenné bloky jsou z žuly. Reliéfy jsou polychromované. Zastavení křížové cesty byly vytvořeny v druhé polovině 19. století.[69]

6. Poutě, historie, tradice

V této části práce se věnuji historií poutí, jejich tradici a votivními dary. Chci čtenáři nastínit důvody vzniku a tradice poutních míst. Tématem se nezabývám do hloubky, protože to není cílem mé práce. Vycházela jsem především z knih Náboženské

⁸³ Hulakovský Jan, Dějiny hory klokotské, Tábor, 1901, s. 60

⁸⁴ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, evidenční list nemovitě kult. Památky čUSKP 06651, kostel Nanebevzetí Panny Marie

poutě ve středověku a novověku od Norberta Ohlera⁸⁵ a Dárek z pouti, poutní a pout'ové umění od Luboše Kafky⁸⁶.

Poutě jsou od pradávna součástí většiny náboženství. Dnes se nám pod slovem pout' nejspíše vybaví slavnost s atrakcemi a kolotoči, spojená se zábavou. Přesto jsou církevní poutě stále udržovanou a hojně navštěvovanou tradicí. U některých náboženství byla pout' povinná. Například Izraelita byl po dosažení dvanáctého roku povinen 3krát do roka navštěvovat jeruzalémský chrám. V bibli v Lukášově evangeliu je zmínka o Kristově cestě do Jeruzaléma. Poutě prohlubovali víru. Patřilo k nim i opuštění domova, dlouhá leckdy namáhavá cesta, půst, svatá zpověď, pokání či jiné tradice, které připravili věřícího na setkání s bohem.⁸⁷

*„Slovo poutník odpovídá německému Pilger, francouzskému Purin a anglickému pilgrim, což jsou výrazy pocházející z latinského slova peregrinus, označujícího cizince, který žije mimo oblast, kde má občanská práva.“*⁸⁸ Za pout' je považovaná návštěva věřících z jiných farností, ať již se jedná o větší nebo menší vzdálenost. Neměli bychom zaměňovat pout' a slavnost posvěcení. Od 4. st. po Kristu došlo k rozvoji putování. To mohlo souviset s uznáním křesťanství Konstantinem roku 313 n. l. Zachoval se např. popis velikonočních poutí a obřadů v Jeruzalémě od Silvia Pelegrina ze 4. století. Poutní místa nejčastěji vznikala na místech, kde došlo k mimořádným nebo nadpřirozeným událostem. Jednalo se o uzdravení nemocných, vyslyšení proseb či zjevení. Nejvíce navštěvovaná byla a stále jsou místa spjatá se životem, utrpením a smrtí Ježíše Krista, Panny Marie, apoštolů, světců nebo jiných mučedníků. Také byly místem uložení jejich ostatků a jiných relikvií. Cílem cest bylo prošení Boha o pomoc, vzdávání díků, kaní se ze svých hříchů, uzdravení nemocných získání relikvií, upevnění své víry. Mohli bychom je rozdělit na prosebné, děkovné, kajicné, záslibné a konané při příležitosti liturgických oslav. Poutě jsou dlouhotrvajícím a významným prvkem evropských dějin. Evropa byla propojena množstvím obchodních cest. Poutě byly i určitou společenskou záležitostí, snoubenecké páry putovali pro požehnání. Cesty byly pořádány do Říma, Jeruzaléma, Betléma, Nazaretu, Efezu, Santiaga, Cách, Canterbury, Einsiedelnu. Cestovali muži i ženy. Z počátku se konaly poutě hromadné. To mělo i praktický význam. Ochrana, společné rozjímání, molitby. Po přelomu tisíciletí se na pout'

⁸⁵ Ohler Norbert, Náboženské poutě ve středověku a novověku, Praha, 2002

⁸⁶ Kafka Luboš, Dárek z pouti, poutní a pout'ové umění, Praha, 2009

⁸⁷ Koutecká Helena, Stručný místopis Mariánské úcty v Čechách a na Moravě, Praha, 1992, s. 3

⁸⁸ Ohler Norbert, Náboženské poutě ve středověku a novověku, Praha, 2002, s. 11

vydávají i jednotlivci. Od vrcholného středověku přibývá poutí dlouhodobě připravovaných. Účastnili se jich i kněží, vycházelo se z místa, kde nejprve proběhla molitba. Té se účastnili i členové rodiny, věřící, kteří zůstávali doma. Pokud se kněz neúčastnil celé cesty, vyprovodil poutníky na cestu.

V pozdním středověku klesá počet dalekých poutí pod vlivem vrchnosti. Především v zemích, které se v 16. století připojili k učení reformátorskému. V některých případech se poutě měnily v cesty, jejichž cílem bylo vzdělání, zábava, dobrodružství. Ale rozdílné názory na cesty poutníků se neobjevují pouze v 16. století. Již od raných křesťanských dob se dostávalo poutníků vřelého přijetí i odsouzení. Obecně se kritici poutí namítali, proč se vydávat na určitá místa, když boha je možné uctívat na kterémkoliv místě, je všude přítomný. Není dobré zanedbávat molitby. Stavěli se i proti přenocování většího počtu poutníků obojího pohlaví. V 15. století sílila kritika. Mužům bylo vyčítáno, že zanedbávají své povinnosti, všichni podstupují nebezpečí těla i duše, děti mohou být prodány do otroctví. Peníze vynaložené na pouť by bylo lepší věnovat na milosrdné skutky a stavbu kostelů a škol.⁸⁹ Také se zvyšovala kritika svatých ostatků. V 18. století dochází pod vlivem osvícenství a francouzského racionalismu k útlumu poutí. Josef II. vydává nařízení o zákazu poutí. Podle něho dlouhé poutě neprospívají hospodářství, když tolik pracovních sil odchází. Není vhodné, jestliže toliko lidí obojího pohlaví nocuje pohromadě, přistupují k oltáři v tlačenici. *Středem duchovního života jsou fary, a proto není vhodné, aby člověk své niternosti předkládal bohu jinde*⁹⁰ a další. V 19. století se lidé navrací ke křesťanským hodnotám. Romantický pohled na středověk přispívá k opětovnému rozmachu poutí. Rozvoj dopravy usnadnil cestování. Poutníci se mohli přepravovat pomocí železnice. Ve 20. století rozvoj přerušily světové války. Mapy existovaly již od 11. století. Jednalo se o označení vzdálenost mezi dvěma body. Také latina jako jazyk vzdělanců pomáhal poutníkům se dorozumět.⁹¹

Poutí se převážně účastnili dospělí zdraví muži a ženy. Putovali i děti a nemocní a trpící, pro které to často byla poslední možnost. Doufali v zázračné uzdravení. K poutníkům patří i oděv a určité atributy. Každý poutník si sebou nesl nejnnutnější věci. V novověku u sebe mívali dopis, ve kterém farář potvrdil, že je člověk pravověrný.

⁸⁹ Ohler Norbert, *Náboženské poutě ve středověku a novověku*, Praha, 2002, s. 34

⁹⁰ Ohler Norbert, *Náboženské poutě ve středověku a novověku*, Praha, 2002 s. 40

⁹¹ Ohler Norbert, *Náboženské poutě ve středověku a novověku*, Praha, 2002 s.

V dopise bylo uvedeno místo, které hodlá navštívit. Plášť v noci sloužil jako příkrývka, klobouk je chránil před sluncem a hůl používali při chůzi a obraně před zvěří. Kromě praktického významu se v jejich oděvu objevovala i symbolika. Jedním z atributů, který sebou nosili, byly poutní kovové odznaky z navštívených míst a mušle atribut sv. Jakuba patrona poutníků. Další věci se měnily v průběhu času. Např. modlitební šňůry, knížky, zpěvníky, růžence.⁹² Také dlouho přetrvával zvyk cestovat na boso. Ještě v 19. století se poutníci obouvali pouze před vstupem do vesnic a měst.⁹³

V průběhu staletí se měnila oblíbenost poutních míst. Na konci antického období putovali lidé především k hrobům apoštolů a mučedníků a do Svaté země. S narůstajícím počtem světců se zvyšuje počet jim zasvěcených poutních míst. Objevují se tzv. lokální světci, kteří se v jednotlivých zemích těší velké oblíbenosti a s nimi místa jejich působnosti. Pro Franky je to sv. Martin. V Čechách například sv. Václav spojovaný se Starou Boleslavou. Ve vrcholné gotice se prosazuje kult mariánské úcty. S tím souvisí rozvoj milostných soch a obrazů. Vrchol mariánské úcty v Čechách je v období baroka. Kostely a kaple byly stavěny na místech, kde se údajně zjevila Panna Maria. Hojně se také vyskytuje zasvěcení nově kanonizovaného Jana Nepomuckého. Palestina a Jeruzalém místo, kde se Kristus učil, trpěl, zemřel a vstal z mrtvých nebo španělské Santiago místo hrobu prvního apoštola Jakuba Staršího jsou vyhledávaným místem poutníků do dnes. V podstatě se mohl stát poutním místem každý kostel nebo i pramen, jehož vodu lidé shledali léčivou a postavili nad ní kapli. Významnější místa byla obklopena ambity a kaplemi. Příchod je často lemován alejemi stromů či kapličkami s křížovou cestou. Věřící sebou přinášeli na poutní místa votivní dary. Byly to nejrůznější předměty darované z vděčnosti Bohu, Panně Marii nebo světcům. Ty se zavěšovaly na obrazy oltářů a stěny kaplí. Z poutí si přinášeli svaté obrázky, obrázky malované na skle, růžence modlitební knížky. Poutní místa jsou protnuta symbolikou. Pro udržení poutního místa a pro jeho „slávu“ byla důležitá ústní tradice, předávání osobních zkušeností bez ohledu na písemné prameny nebo historické události.⁹⁴

6.1. Mariánská úcta

V Čechách má mariánská úcta dlouholetou tradici. Ve středověku, zvláště pak ve 14. století, převažují nad mariánskými poutěmi poutě do zahraničí, poutě k hrobům

⁹² Kafka Luboš, *Dárek z poutí, poutní a pout'ové umění*, Praha, 2009, s. 35

⁹³ Kafka Luboš, *Dárek z poutí, poutní a pout'ové umění*, Praha, 2009, s. 36

⁹⁴ Ohler Norbert, *Náboženské poutě ve středověku a novověku*, Praha, 2002

českým patronům a poutě za relikviemi. V 15. století byl v dominikánském klášteře v Českých Budějovicích uctíván obraz pany Marie klasové.⁹⁵

V 17. a 18. století byla ve střední Evropě jednotná a politická a náboženská situace pod vládou rakouských Habsburků. Katolická církev umožňovala rozvoj mariánské úcty. V Dolní a Horních Rakousích nebyl přerušen kult mariánské úcty na rozdíl od území koruny české. Tam tradici přerušily husitské války. V Čechách i rakouských zemích převládají mezi milostnými vyobrazeními obrazy a sochy středověkého původu. V Rakousku se objevují kopie italských a římských milostných obrazů.⁹⁶

Také se rozvíjí kult zázračných studánek a pramenů. To můžeme sledovat i ve vikářských vikářských zprávách a farních relacích z 80. let 17. století a na počátku 18. století.⁹⁷ Na kult uctívání studánek do jisté míry také navazuje kult sv. Jana Nepomuckého.⁹⁸

6.2. Votivní dary

Název votivní dary je odvozeno z latinského slova votum – slib. Jsou tím myšleny drobné závěsné předměty věnované bohu pro vyslyšení molítek, odměna za uzdravení či jiný zázrak. Mohlo se jednat o mince, šňůry z perel, voskové, dřevěné, železné nebo stříbrné výrobky. Často se jednalo o vosková srdíčka – symbol křesťanské víry či voskové části těla, které byly uzdraveny.

Podobné praktiky jsou známy již před vznikem křesťanství. U přírodních náboženství i pohanských zvyklostí. Šlo o snahu podmanit si přírodní živly, ochránit své blízké, úrodu. Tuto praxi bychom mohli přirovnat k rituálním obětím. Obětiny jsou součástí většiny náboženství (buddhismus, islám, hinduismus). Křesťanské votivní dary jsou spjaté s poutními místy. Tato místa měla mít větší sílu, bylo zde možné vstoupit do bližšího kontaktu s Bohem. Nejčastěji byly věnované Panně Marii jako přímělkyni, Ježíši Kristu, světcům. Dary světců byly ovlivněné jejich patronací. Podchodu zůstával věřící na místě stále přítomný v zastoupení svého daru.

⁹⁵ Royt Jan, *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*, Praha, 2011, s. 257

⁹⁶ Royt Jan, *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*, Praha, 2011, s. 223

⁹⁷ Kalista Zdeněk, *Století andělů a ďáblů*, Jihočany, 1994, s. 242

⁹⁸ Kalista Zdeněk, *Století andělů a ďáblů*, Jihočany, 1994, s. 246

V období reformace byly votivní dary odmítány jako projev modlářství. V českých zemích byla tato tradice velmi rozšířena na konci gotického období a poté v baroku. Za vlády Josefa II. pak bylo množství darů odebíráno jako i v případě klokotského kostela. Dary byly odstraněny z hlavního oltáře s obrazem Panny Marie Klokotské. *V průběhu 19. a 20. století byly předměty odstraňovány i samotnými správci jednotlivých míst jako umělecky nevhodné, bezcenné předměty.*⁹⁹ Darované předměty lákaly zloděje, proto byly někdy ty nejcennější uschovány do chrámových pokladnic. Dary mohli být osobní věci poutníků např. šperky, u zázračných uzdravení berle nebo je poutníci mohli koupit na místě. Vyráběli je měšťtí, vesničtí řemeslníci nebo v klášterních dílnách. V současnosti si takovéto předměty mohou poutníci většinou koupit jako suvenýr. Darované předměty mohly být osobní nebo kolektivní darované určitou skupinou (rodina, farnost, cech...). Dary nebyly věšeny na oltáře či poblíž hrobů svatých ale byly věnovány i sochám v podobě korunek, rouch. U nás je takovým příkladem Pražské Jezulátko. Přestože v dobách minulých byly chrámy a poutní místa plná votivních darů, do dnes se zachovala jen malá část. Bylo běžné, že se voskové nebo dary z vzácných kovů v případě potřeby roztavily a použily na výrobu svící a mincí. Tím to způsobem financovali opravy a úpravy poutních chrámů. V současnosti se přinášení votivních darů změnilo spíše v darování peněz, zapalování svící nebo přinášení květin na oltář.¹⁰⁰

7. Popis plánů barokní přestavby kostela v Klokotech

Plány jsou uloženy v archivním oddělení v Českém Krumlově.¹⁰¹ Tento archiv spadá pod Státní archiv Třeboň. Plány jsou rýsovány černou tuší. Jedná se o čtyři nárysy, jeden půdorys a jeden podélný řez kostela. Podkladový materiál je papír bez filigránu nebo jiného označení. Kromě řezu jsou všechny barevně kolorovány. Výtvarným stylem jsou kresby stejné. Autor používá jednotnou šířku čar. Na kresbách nejsou znatelné podkresby tužkou. Stínování a hloubka prostoru jsou znázorněny barvou. Na plánech jsou zakresleny drobné detaily. Na některých jsou popisy, většina však nemá měřítko ani dataci.

⁹⁹ Kafka Luboš, *Dárek z pouti, poutní a pouťové umění*, Praha, 2009, s. 123

¹⁰⁰ Kafka Luboš, *Praha, Dárek z pouti, poutní a pouťové umění*, 2009, s. 123

¹⁰¹ SA ČK vikariátní úřad konvolut II. E 3 Kα 2v

Nejstarší zobrazení zachycuje nárys boční fasády kostela s kaplí při závěru. Rozměry tohoto plánu jsou 31,5/38,6 x 51,8 cm.¹⁰² Kresba perem je kolorovaná. Střechy jsou fialově zbarveny, šedivá znázorňuje stěny. Na plánu není patrná podkresba tužkou ani filigrán papíru. V horní části i po stranách se objevuje velké množství popisků, ty jsou v německém jazyce. Na hoře: Schelete entvurt der Kircher U. L. Frauen sub. titulo Ahsepptionis in Klokot ein viertel stund gegen okcident bei der königl. Stadt Tabor vie zie nemlich mit der zeit durch beyhulf guter Personen soll aus gebant verden. V levém dolním rohu: in dieser höhe ist jetz dass Kirchlein doch viel schlechter als dieser Capellelein erbaut. Pravá strana: von dem phlaster bis zum tach 14 Elen. Pod nárysem kostela v levo: der chor 10 Elen. Uprostřed: 35 Elen. Vpravo: // bistro ist zugebant. Nad věžičkou je uvedena výška: 45 ellen hoch. Plán zachycuje původní projekt kostela a dokumentuje stav provedených prací kolem r. 1700. Z popisek vyplývá, že na kostele byla hotová pouze západní část lodi. Postavena do výše římsy stará sakristie, ale jak podotýká popiska v horší kvalitě. [viz 6]

Ostatní plány dokumentují nový projekt na dostavbu kolokotského areálu, v podstatě dnes již realizované podobě. S výjimkou západní strany ještě chybí ambity.

Časově druhý je nárys závěru kostela. Patří k dopisu ze dne 24. 12. 1702. Jeho rozměry jsou 41,3 x 32,1 cm. Kresba perem je lavírována šedomodkými tóny. Střecha presbytáře je znázorněna červeně. Na plánu nejsou popisky. Pouze kaple a věžička kostela jsou označeny písmeny A, B, C. Na papíře není filigrán ani jiné označení. [70]

Třetí plán zachycuje půdorys kostela 39 x 29, 5 cm. Jedná se opět o lavírovanou perokresbu. Oltáře, kazatelna a schody jsou zvýrazněny okrovou barvou, zatímco zdivo je vyznačeno hnědošedou barvou. V horní části je latinský popis. Jednotlivé části jsou označeny písmeny. Půdorys zachycuje projekt, který v porovnání se starším projektem rozšiřuje chór o sakristie.[viz7]

Čtvrtý v pořadí je řez kostela 25 x 38 cm. K němu náleží dopis z 24. 12 1703. Zachycuje epištolní stěnu lodi s průhledem na kapli sv. Václava. Jde o jednoduchou kresbu podle pravítka a křivítka. Autor použil černý inkoust a kresbu nekoloroval. Plán označuje nápis v horní části. [71]

¹⁰² Všechna data dopisů a rozměry plánů jsou převzaty z Naňková Věra, Drobná zjištění k českému baroknímu umění, Umění XVII, 1969, s. 626-627

Asi kolem roku 1710 můžeme datovat pátý plán. Nárys kostela zachycuje podobu kostela, která se zachovala do současnosti. S výjimkou fresky Panny Marie na východním štítu. Rozměry plánu jsou 33/39,5 x 41 cm. Kresba perem je kolorována. Báně jsou stínovány modře, střecha je vybarvena červeně a fasáda je lavírována šedou barvou. Stíny pod kostelem jsou naznačeny zeleně. V pravém horním rohu je legenda. Velká tiskací písmena označují části kostela.

Poslední plán patří k dopisu ze dne 20. 8 1710. Velikost plánu je 32.1 x 59 cm. Na nárysu je zobrazen kostel se západní částí ambitů a se vstupními branami. Kresba rýsovaná černou tuží je barevně kolorovaná. Střechy jsou vybarveny červenou barvou. Báně kostela jsou stínovány modrými tóny a stěny jsou znázorněny šedou až hnědavou barvou. Drobné části jako praporky, plamínky kuželek či kříže jsou kolorovány žlutě. Plocha pod stavbou je zelená. Jednotlivé části jsou opět označeny písmeny, na plánu však chybí legenda nebo jiný popis. [72]

8. Závěr

Barokní komplex staveb je výraznou památkou na táborsku. Přestože se tu nevyskytují „velká jména“ barokního umění jde o zajímavou stavbu se stále se udržující poutní tradicí. Dostupná literatura se tímto tématem často zabývá pouze encyklopedicky v rámci poutních míst určitého okresu či diecéze. Ve své práci jsem se pokusila přehledně shrnout stavební historii kláštera Nanebevzetí Panny Marie v Klokotech. Použila jsem plánovou dokumentaci a informace o průběhu stavby publikované A. Podlahou¹⁰³ a V. Naňkovou,¹⁰⁴ které nejsou uváděny jinými autory. Práce má přiblížit významná díla v tomto objektu a popsat jeho jednotlivé části i okolní památky související s objektem (kaple, křížová cesta). Převážná část literatury se zabývá stavebním vývojem objektu a jeho architektonickými prvky. Pokusila jsem se proto o popis a ikonografický rozbor mobiliáře, freskové výzdoby, štuků a oken s vitrážemi. Vycházela jsem z literatury a především z vlastního studia stavby a interiérů. Stavební historii, popis kostela a souvisejících objektů jsem obohatila o obecnou historii poutí a jejich tradic. Toto téma je velmi obsáhlé a není možné ho shrnout v jedné kapitole. Soustředila jsem proto pouze na vznik, obecné informace a nezacházela do přílišných detailů. Také se podrobněji zabývám obrazem panny Marie Klokotské na hlavním oltáři. Podrobnějšímu srovnání s barokními stavbami v Čechách a na Moravě nebo okolních zemích jsem se nevěnovala, protože práce je zaměřena monograficky. Pracovala jsem s literaturou, archivními prameny, dokumenty NPÚ ČB. Přestože se mi nepodařilo zodpovědět všechny otázky (např. autorství některých děl) práce poskytuje čtenáři ucelenou představu o podobě a významu klokotského kláštera v historii i dnešní době.

Tato práce by mohla být základem pro další podrobnější zpracování tohoto tématu.

¹⁰³ Naňková Věra, Drobná zjištění k českému baroknímu umění, Umění XVII, 1969

¹⁰⁴ Podlaha Antonín, Drobné příspěvky k Soupisu, Památky archeologické XXVIII, 1916

9. Literatura a prameny

AMT ič.1260, Kt202, 71

Bilek Miroslav, Závěrečná restaurátorská zpráva- Růžencová kaple (nepublikovaný strojopis, přístupný v knihovně Národního památkového ústavu, Územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích), 2010

Bilek Miroslav, Restaurátorská zpráva- Kaple sv. Vavřince (nepublikovaný strojopis, přístupný v knihovně Národního památkového ústavu, Územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích), 2009

Blažiček Oldřich J. - Kropáček Jiří, Slovník pojmů z dějin umění, Praha, 1991

Boháč Zdeněk, Poutní místa v Čechách, Praha, 1995

Buben Milan, Encyklopedie heraldiky, Praha, 1994

Černý Jiří, Poutní místa Českobudějovicka a Novohradska, České Budějovice, 2004

Černý Jiří, Poutní místa jižních Čech, České Budějovice, 2006

Dějiny českého výtvarného umění II/2, Praha 1989

Dvořáček Petr, Posvátná místa zemí koruny české, Olomouc, 2011

Hájek Václav, Architektura klíč k architektonickým slohům, Praha, 2000

Halada Jan, Lexikon české šlechty II, Praha, 1993

Herout Jaroslav, Staletí kolem nás, Praha- Litomyšl, 2002

Hlušičková Hana a kol., Technické památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku II. díl

Hulakovský Jan, Dějiny hory klokočné, Tábor, 1868

Juřík Pavel, Jihočeské dominium, Praha, 2008

Kafka Luboš, Dárek z pouti, Praha, 2009

Kalista Zdeněk, Století andělů a d'áblů, Jinočany, 1994

Kristian Rudolf, Sanační návrh dřevěných konstrukcí krovu a střešního pláště (nepublikovaný strojopis, přístupný v knihovně Národního památkového ústavu, Územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích), 1998

Kristian Rudolf, Projekt záchrany architektonického dědictví (nepublikovaný strojopis, přístupný v knihovně Národního památkového ústavu, Územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích), 1997

Koutecká Helena, Stručný místopis mariánské úcty v Čechách a na Moravě, Praha, 1992

Naňková Věra, Drobná zjištění k českému baroknímu umění, Umění XVII, 1969

Národní památkový ústav, Územní odborné pracoviště, evidenční list nemovité kulturní památky čUSKP 06651, kostel nanebevzetí Panny Marie

Ohler Norbert, Náboženské poutě ve středověku a novověku, Praha, 2002

Podlaha Antonín, Drobné příspěvky k Soupisu, Památky archeologické XXVIII, 1916

Poche Emanuel a kol., Encyklopedie českého výtvarného umění, Praha, 1975

Remešová Věra, Ikonografie a atributy svatých, Praha, 1991

Royt Jan, Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století, Praha, 2001

Royt Jan, Slovník biblické ikonografie, Praha, 2007

SA ČK Vrchní úřad konvolut II. E 3 Kα 2v

Sedláčková Ema, Klokoty u Tábora, Praha, 1940

Stolarová Lenka - Vlnas Vít - Karel Škréta: 1610-1674 doba a dílo, Praha 2010

Svoboda Ladislav a kolekt., Encyklopedie českých tvrzí II., Praha, 2000

Šotek Ladislav, Mariánské poutní místo Klokoty, Tábor, 1996

Šroněk Michal, Pražští malíři 1600 - 1656, Praha, 1997

Štajnochr Vítězslav, Panna Maria divotvůrkyně, Uherské Hradiště, 2000

Šír Jiří - Šírová Motyčková Kamila, Klenoty českého baroka, Praha, 2008

Trmalová Olga, Restaurátorská zpráva lunetových obrazů, (nepublikovaný strojopis, přístupný v knihovně Národního památkového ústavu, Územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích), 2005

Vítová Hana, Restaurátorská zpráva obraz z bočního oltáře- sv. Václav, (nepublikovaný strojopis, přístupný v knihovně Národního památkového ústavu, Územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích), 2007

Vlček Pavel, Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách, Praha, 2004

Vlček Pavel -Sommer Petr- Foltýn Dušan, Encyklopedie českých klášterů, Praha, 1998

Záhořová Jana- Záhoř Tomáš, Restaurátorská zpráva lunetových obrazů, (nepublikovaný strojopis, přístupný v knihovně Národního památkového ústavu, Územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích), 2004

Záhořová Jana- Záhoř Tomáš, Restaurátorská zpráva lunetových obrazů, (nepublikovaný strojopis, přístupný v knihovně Národního památkového ústavu, Územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích), 2005

9.3. Internetové zdroje

<http://www.hrobky.info/view.php?cisloclanku=2009010002>, vyhledáno 28.3 2012

http://www.ohradech.eu/prehled_erbu.html, vyhledáno 2.5 2012

10. Seznam vyobrazení

Obr. 1 - Starší podoba kostela. Převzato z A. Podlaha, Drobné příspěvky k Soupisu, Památky archeologické, 1916, s. 58

Obr. 2 - Chór s šestibokou sakristií. Převzato z A. Podlaha, Drobné příspěvky k Soupisu, Památky archeologické, 1916, s. 62

Obr. 3 - Starý presbytář se sakristií a část nového kostela. Převzato z A. Podlaha, Drobné příspěvky k Soupisu, Památky archeologické, 1916, s. 58

Obr. 4 - Půdorys kostela. Převzato z A. Podlaha, Drobné příspěvky k Soupisu, Památky archeologické, 1916, s. 60

Obr. 5 - Narys kostela r. 1700. Převzato z A. Podlaha, Drobné příspěvky k Soupisu, Památky archeologické, 1916, s. 59

Obr. 6 - Narys kostela asi 1701. Plány uložené v SA ČK, Vrchní úřad konvolut II E 3Ka 2v

Obr. 7 - Půdorys kostela – rozšíření sakristií. Plány uložené v SA ČK, Vrchní úřad konvolut II E 3Ka 2v

Obr. 8 - Narys kostela asi 1710. Plány uložené v SA ČK, Vrchní úřad konvolut II E 3Ka 2v

Obr. 9 – Letecký pohled. Převzato z

http://www.obrazky.cz/detail?q=klokoty&offset=1&limit=20&bUrlPar=filter%3D1&resNum=1&ref=http%3A//search.seznam.cz/%3Faq%3D-1%26oq%3Dklokoty%26sourceid%3Dszn-HP%26thru%3D%26q%3Dklokoty&resID=A0JICYd0qsptFzj0Veg6zm7Zj25IUDwZiWhuomXXu1s&imgURL=http%3A//www.zamky-hrady.cz/5/img/klokoty_let.jpg&pageURL=http%3A//www.zamky-hrady.cz/5/klokoty.htm&imgX=500&imgY=358&imgSize=39&thURL=http%3A//media2.picsearch.com/is%3FA0JICYd0qsptFzj0Veg6zm7Zj25IUDwZiWhuomXXu1s&thX=128&thY=92&qNoSite=klokoty&siteWWW=&sId=8qZjW0KdwSst85b6QPV2, vyhledáno 6.5 2012

Obr. 10 - Půdorys kostela Nanebevzetí P. Marie. Převzato z Kristian Rudolf, Sanační návrh dřevěných konstrukcí krovu a střešního pláště (nepublikovaný strojopis, přístupný v knihovně Národního památkového ústavu, Územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích), 1998

Obr. 11 - Pohled z jižní strany asi kolem 1890. Převzato z <http://sechtl-vosecek.ucw.cz/cml/dir/klokoty.html> vyhledáno 16.5 2012

Obr. 12 - Lipová alej s křížovou cestou. Foto autorka, duben 2012

Obr. 13 - Kaple Dobré vody. Foto autorka, duben 2012

- Obr. 14 - Pohled do presbytáře. Foto autorka, duben 2012
- Obr. 15 - Strop lodi. Foto autorka, duben 2012
- Obr. 16 - Cyklus obrazů křížové cesty. Foto autorka, duben 2012
- Obr. 17 - Pohled z presbytáře. Foto autorka, duben 2012
- Obr. 18 - Chrámové lavice. Foto autorka, duben 2012
- Obr. 19 - Boční oltář sv. Barbory. Foto autorka, duben 2012
- Obr. 20 - Boční oltář sv. Doroty. Foto autorka, duben 2012
- Obr. 21 - Detail oltáře. Foto autorka, duben 2012
- Obr. 22 - Kazatelna. Foto autorka, duben 2012
- Obr. 23 - Detail bočnice kazatelny. Foto autorka, duben 2012
- Obr. 24 - Půdorys kostela s kryptou. Převzato z <http://www.hrobky.info/storage/File/klokoty03.gif>, vyhledáno 12. 3 2012
- Obr. 25 - Náhrobní kámen. Foto autorka, duben 2012
- Obr. 26 - Oltář sv. Václava. Foto autorka, duben 2012
- Obr. 27 - Výjevy ze života sv. Václava – sv. Václav Mlátí obilí. Foto autorka, duben 2012
- Obr. 28 - Grafická předloha. Převzato z Stolarová Lenka - Vlnas Vít, Karel Škréta:1610-1674 doba a dílo, Praha 2010
- Obr. 29 - Štuková výzdoba kaple sv. Václava. Foto autorka, duben 2012
- Obr. 30 - Detail štuk. výzdoby. Foto autorka, duben 2012
- Obr. 31 - Detail štuk. výzdoby. Foto autorka, duben 2012
- Obr. 32 - Detail štuk. výzdoby. Foto autorka, duben 2012
- Obr. 33 - Zpovědnice. Foto autorka, duben 2012
- Obr. 34 - Alianční znak nad kaplí sv. Václava. Foto autorka, duben 2012
- Obr. 35 - Oltář sv. Josefa. Foto autorka, prosinec 2011
- Obr. 36 - Strop kaple sv. Josefa. Foto autorka, duben 2012
- Obr. 37 - Detail hlavice pilastru – kaple sv. Josefa. Foto autorka, duben 2012
- Obr. 38 - Okno sv. Jan Křtitel. Foto autorka, duben 2012

Obr. 39 - Sv. Josef. Foto autorka, duben 2012

Obr. 40 - Sv. Terezie z Lisieux. Foto autorka, duben 2012

Obr. 41 - zjevení Panny Marie. Foto autorka, duben 2012

Obr. 42 - Sv. Barbora. Foto autorka, duben 2012

Obr. 43 - Sv. Vojtěch. Foto autorka, duben 2012

Obr. 44 - Neidentifikovaný světec. Foto autorka, duben 2012

Obr. 45 - Zvěstování. Foto autorka, duben 2012

Obr. 46 - Korunování P. M. Foto autorka, duben 2012

Obr. 47 - Kupole presbytář. Foto autorka, duben 2012

Obr. 48 - Detail kupole. Foto autorka, duben 2012

Obr. 49 - Vítězný oblouk. Foto autorka, duben 2012

Obr. 50 - podklenutí vítězného oblouku

Obr. 51 - Hlavní oltář. Foto autorka, duben 2012

Obr. 52 - Detail oltáře. Foto autorka, duben 2012

Obr. 53 - Volutový štít. Foto autorka, duben 2012

Obr. 54 - Sv. Jan Nepomucký. Foto autorka, duben 2012

Obr. 55 - Průčelí kostela. Foto autorka, duben 2012

Obr. 56 - Presbytář. Foto autorka, duben 2012

Obr. 57 - Sakristie. Foto autorka, duben 2012

Obr. 58 - Obraz Panny Marie Českobudějovické

Obr. 59 - Obraz P. M. Klokotské

Obr. 60 - Východní brána. Foto autorka, duben 2012

Obr. 61 - Detail brány. Foto autorka, duben 2012

Obr. 62 - Severní vchod. Foto autorka, duben 2012

Obr. 63 - Ambity. Foto autorka, duben 2012

Obr. 64, 65 - Rezidence. Foto autorka, duben 2012

Obr. 66 - Lunetové obrazy. Foto autorka, duben 2012

Obr. 67 - Kaple Panny Marie Růžencové. Foto autorka, duben 2012

Obr. 68 - Kaple u pramene Dobré Vody. Foto autorka, duben 2012

Obr. 69 - Zastavení Křížové cesty. Foto autorka, duben 2012

Obr. 70 –Nárys kostela. Plány uložené v SA ČK, Vrchní úřad konvolut II E 3K α

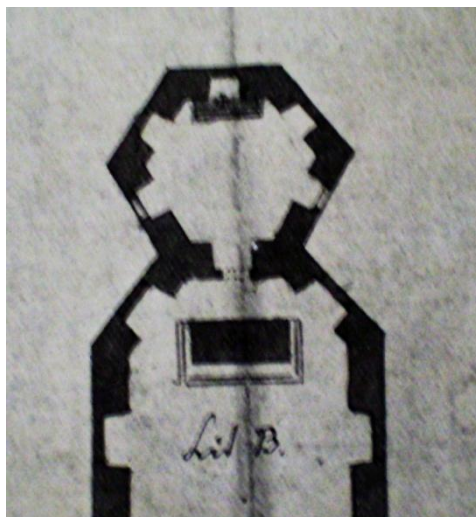
Obr. 71- Podélný řez lodí. Plány uložené v SA ČK, Vrchní úřad konvolut II E 3K α

Obr. 72 -Nárys s ambity. Plány uložené v SA ČK, Vrchní úřad konvolut II E 3K α

10. 1. Obrazová příloha

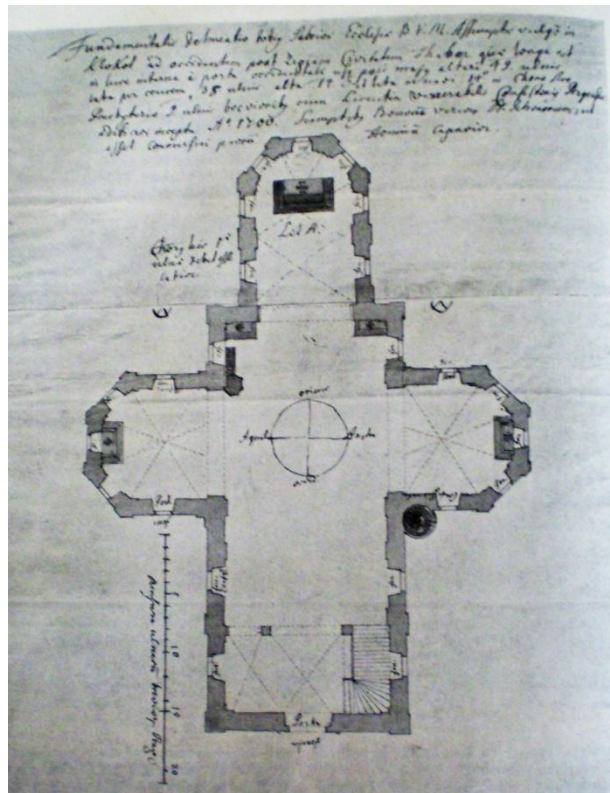
Obr. 1 Starší podoba kostela

Obr. 2 Chór s šestibokou sakristií

Obr. 3 Starý presbytář se sakristií a část nového kostela

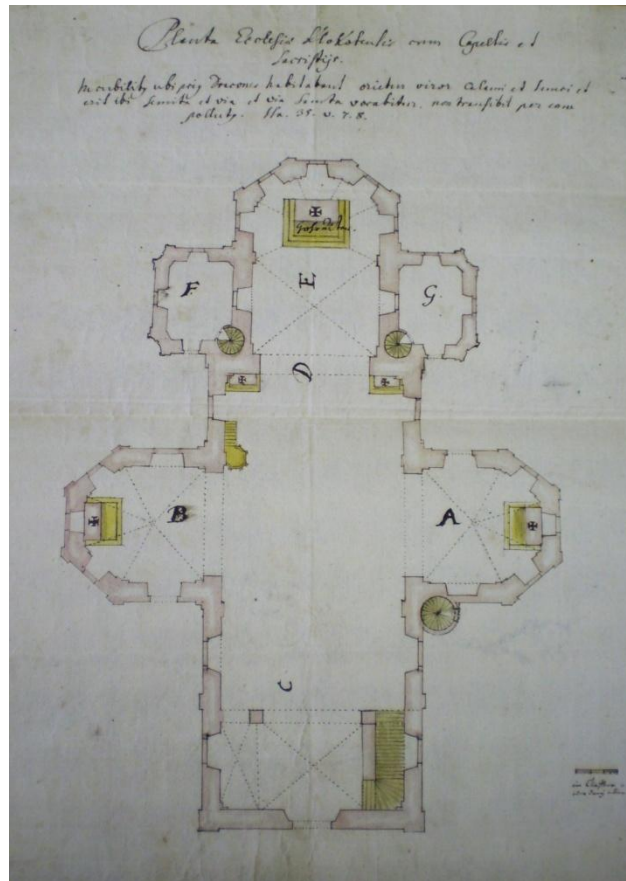
Obr. 4 Půdorys kostela

Obr. 5 Narys kostela r. 1700

Obr. 6 Narys kostela asi 1701

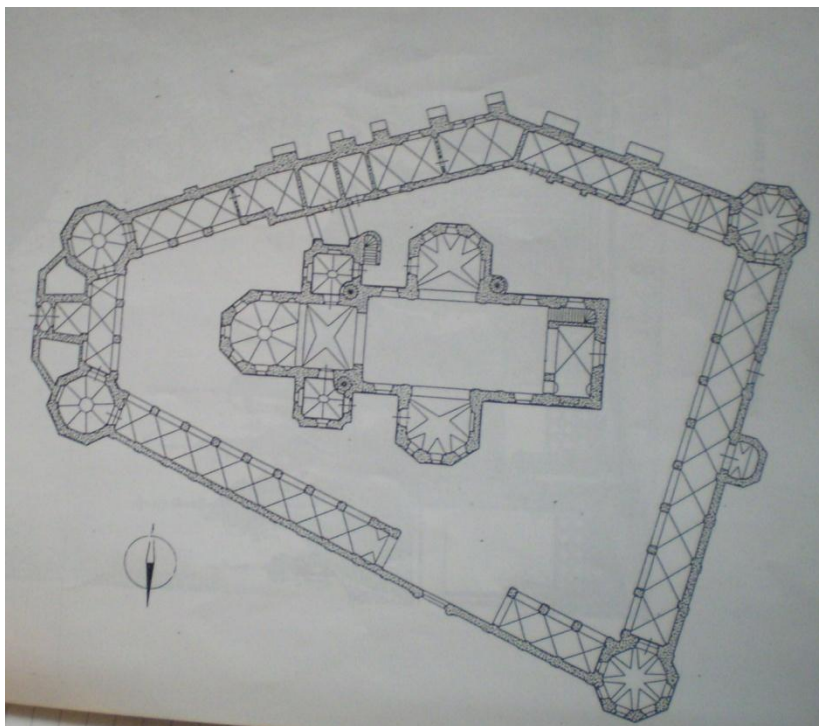
Obr. 7 Půdorys kostela – rozšíření sakristií

Obr. 8 Narys kostela asi 1710

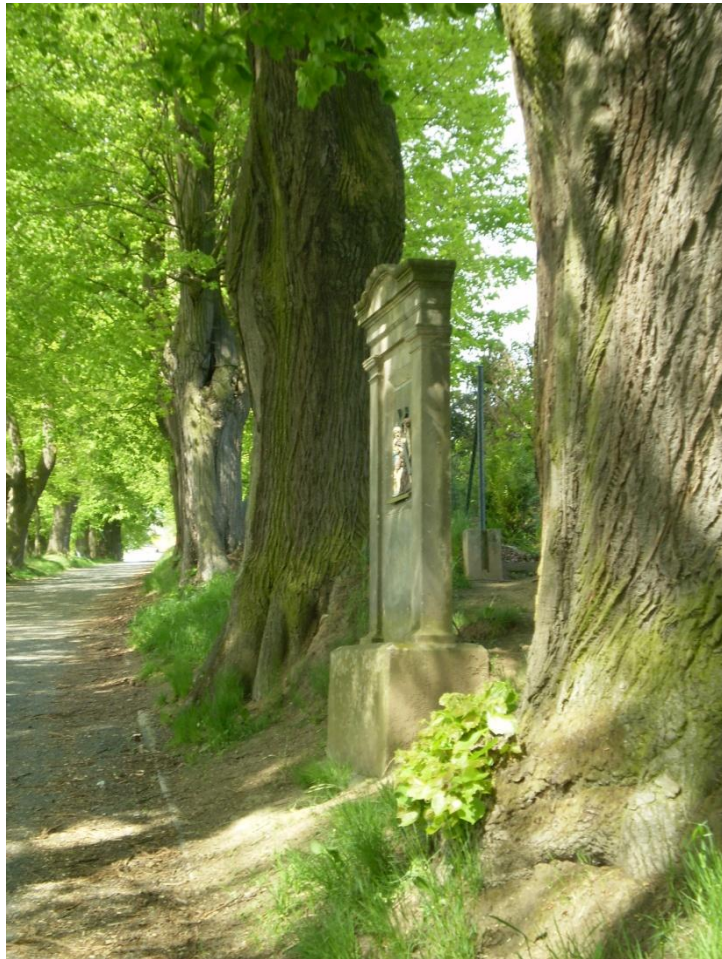
Obr. 9 Letecký pohled

Obr. 10 Půdorys kostela Nanebevzetí P. Marie

Obr. 11 Pohled z jižní strany asi kolem 1890

Obr. 12 Lipová alej s křížovou cestou

Obr. 13 Kaple Dobré vody

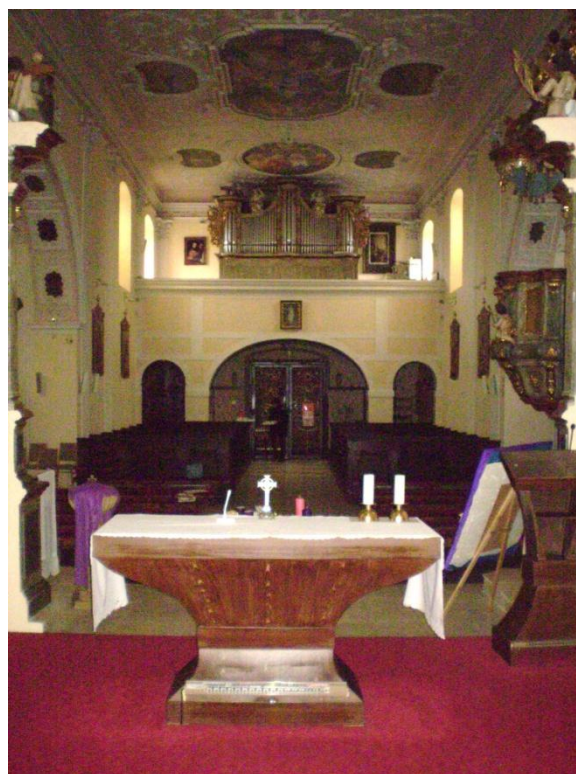
Obr. 14 Pohled do presbytáře

Obr. 15 Strop lodi

Obr. 16 Cyklus obrazů křížové cesty

Obr. 17 Pohled z presbytáře

Obr. 18 Chrámové lavice

Obr. 19 Boční oltář sv. Barbory

Obr. 20 Boční oltář sv. Doroty

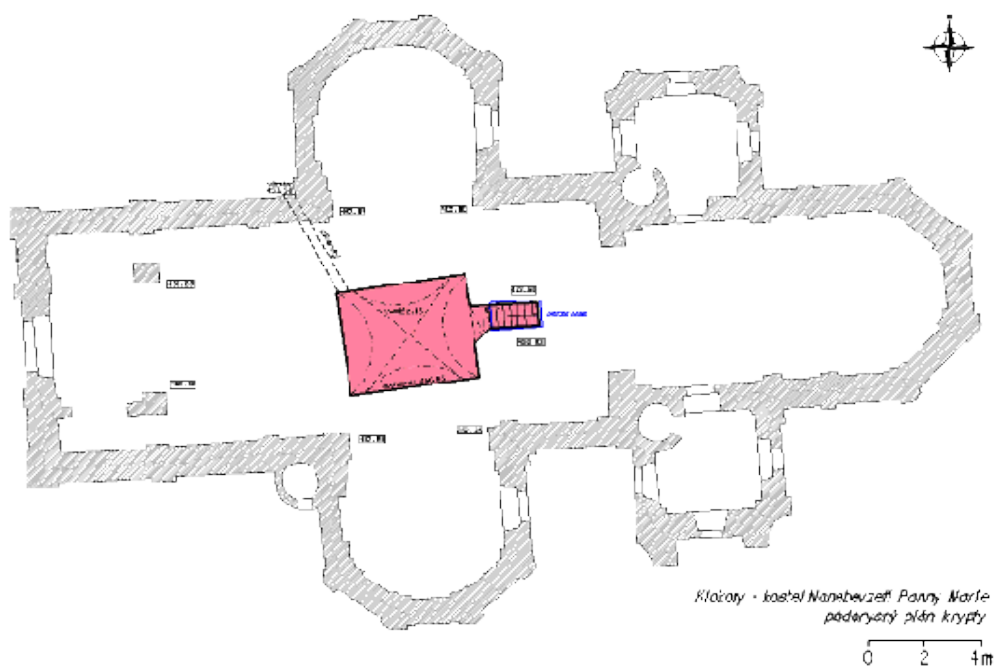
Obr. 21 Detail oltáře

Obr. 22 Kazatelna

Obr. 23 Detail bočnice kazatelny

Obr. 24 Půdorys kostela s kryptou

Obr. 25 Náhrobní kámen

Obr. 26 Oltář sv. Václava

Obr. 27 Výjevy ze života sv. Václava – sv. Václav Mlátí obilí

Obr. 28 Grafická předloha

Obr. 29 Štuková výzdoba kaple sv. Václava

Obr. 30

Obr. 31

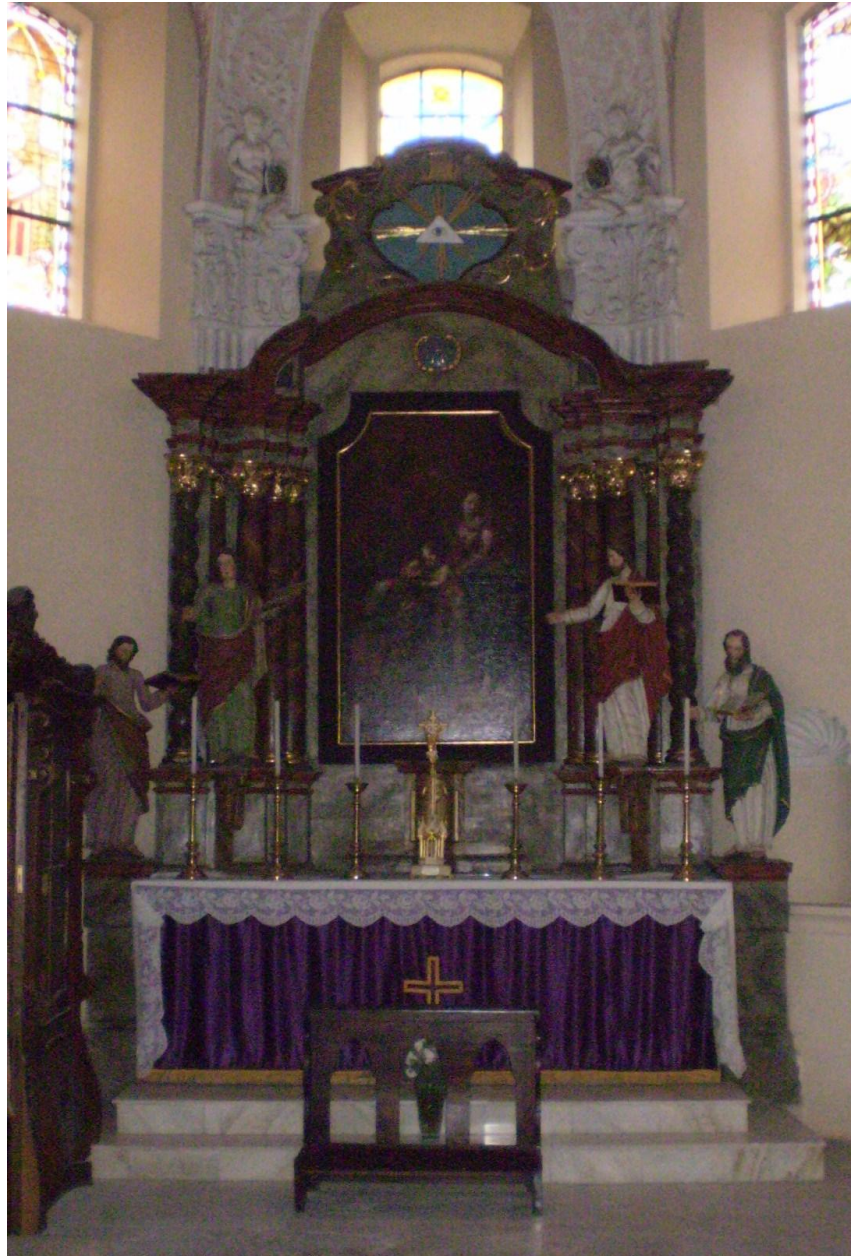
Obr. 32

Obr. 33 Zpovědnice

Obr. 34 Alianční znak nad kaplí sv. Václava

Obr. 35 Oltář sv. Josefa

Obr. 36 Strop kaple sv. Josefa

Obr. 37 Detail hlavice pilastru – kaple sv. Josefa

Obr. 38 Okno sv. Jan Křtitel

Obr. 39 Sv. Josef

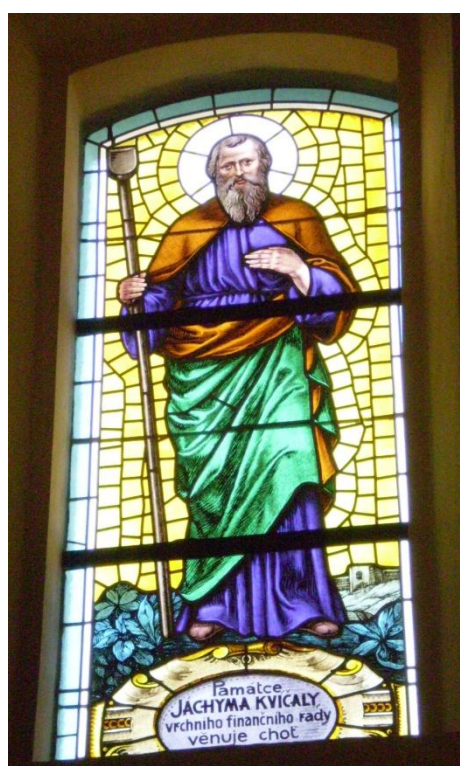
Obr. 40 Sv. Terezie z Lisieux

Obr. 41 Zjevení Panny Marie

Obr. 44 Sv. Barbora

Obr. 45 Sv. Vojtěch

Obr. 44 Neidentifikovaný světec

Obr. 45 Zvěstování

Obr. 46 Korunování P. M.

Obr. 47 Kupole presbytář

Obr. 48 Detail kupole

Obr. 49 Vítězný oblouk

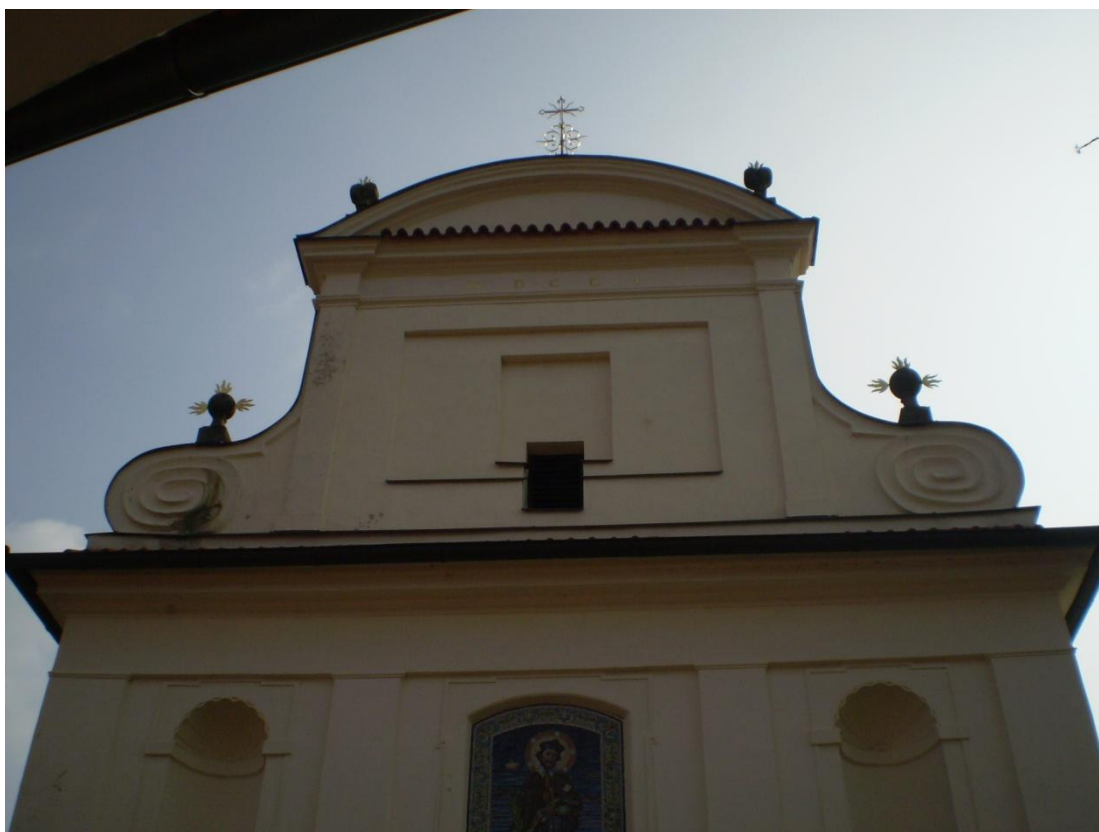
Obr. 50 podklenutí vítězného oblouku

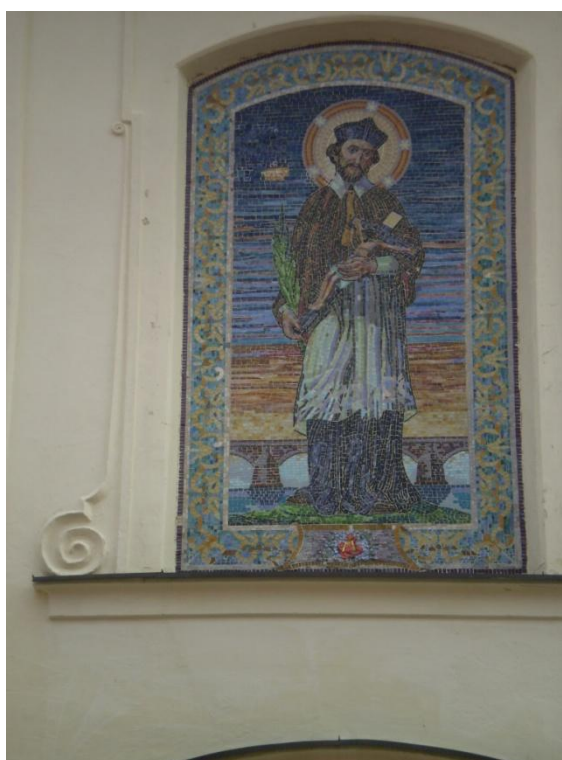
Obr. 51 Hlavní oltář

Obr. 52 Detail oltáře

Obr. 53 Volutový štít

Obr. 54 Sv. Jan Nepomucký

Obr. 55 Průčelí kostela

Obr. 56 Presbytář

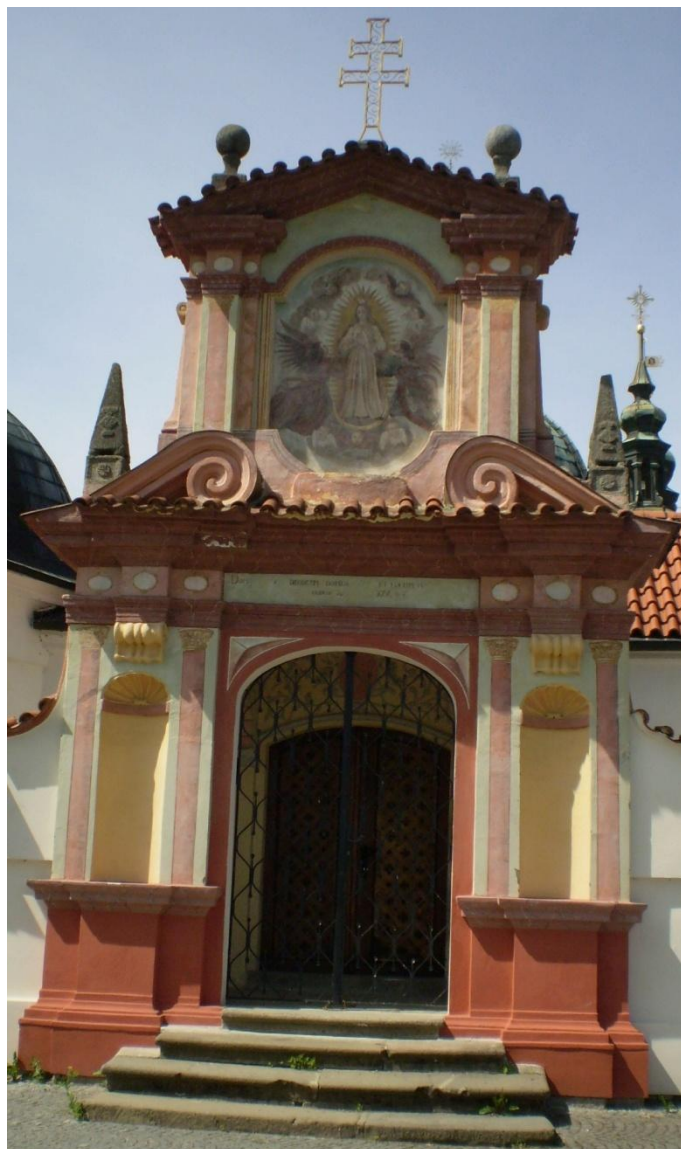
Obr. 57 Sakristie

Obr. 58 Obraz Panny Marie Českobudějovické

Obr. 59 Obraz P. M. Klokotské

Obr.60 Východní brána

Obr. 61 Detail brány

Obr. 62 Severní vchod

Obr. 63 Ambity

64, 65 Obr. Residence

Obr. 65 Lunetové obrazy

Obr. 67 Kaple Panny Marie Růžencové

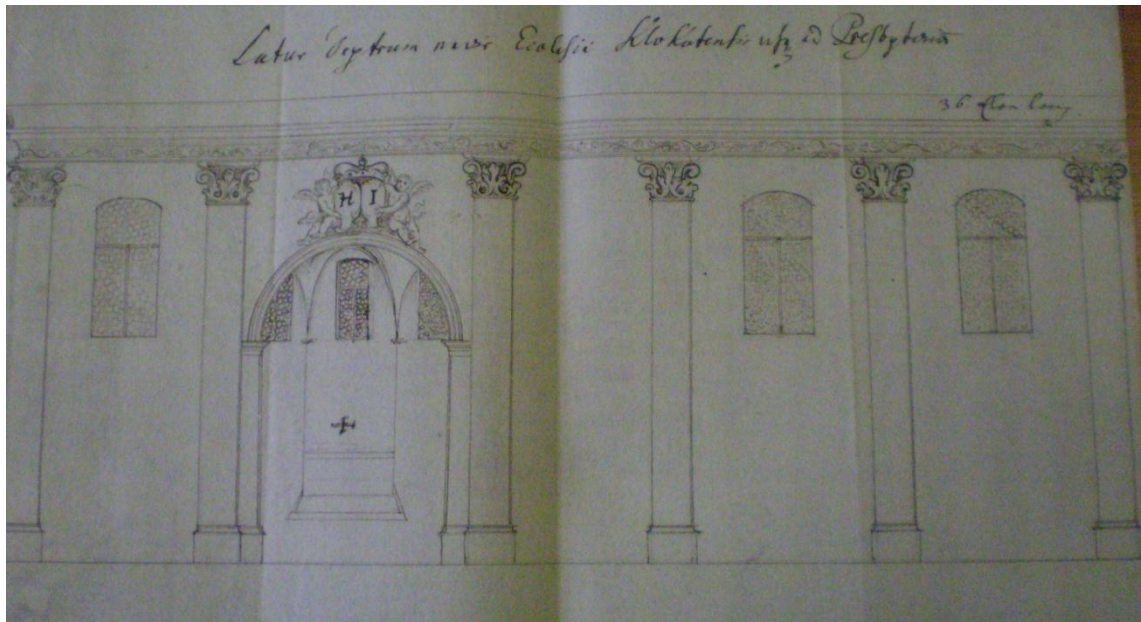
Obr. 68 Kaple u pramene Dobré Vody

Obr. 69 Zastavení Křížové cesty

Obr. 70 –Nárys kostela

Obr. 71 Podélný řez lodí

Obr. 72 Nárýs s ambity